

วารสารนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
THAMMASAT LAW JOURNAL

ชื่อเรื่อง : ความมั่นคงของราชบัลลังก์อังกฤษผ่านกฎหมายว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์

ชื่อผู้แต่ง : ไชยพัฒน์ ธรรมชุตินันท์

การอ้างอิงที่แนะนำ : ไชยพัฒน์ ธรรมชุตินันท์, ‘ความมั่นคงของราชบัลลังก์อังกฤษผ่านกฎหมายว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์’ (2566) 52(3) วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 395.

ผู้สนับสนุนหลัก

Tax and Legal Counsellors

Seri Manop & Doyle

ptt

**SATYAPON
& PARTNERS**

THAILAND Intellectual Property Law Firm

CHANDLER MHM

ผู้สนับสนุนร่วม

CSBC
LAW OFFICES
www.csbc.law.com

DS&B DOMNERN
SOMGIAT
& BOONMA

WEERAWONG C&P
WEERAWONG, CHINNAVAT & PARTNERS LTD.

โครงการวารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เลขที่ 2 ถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง

เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200 โทร. 02 613 2109 อีเมล tu.lawjournal@tu.ac.th

ความมั่นคงของราชบัลลังก์อังกฤษผ่านกฎหมาย
ว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์*
British Throne Stability in Order of
Succession Law

ไชยพัฒน์ ธรรมชุตินันท์

นักศึกษาลัทธินิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Chaipat Thumchutinun

LLM Candidate, Faculty of Law, Thammasat University

วันที่รับบทความ 16 กุมภาพันธ์ 2566; วันแก้ไขบทความ 20 กรกฎาคม 2566; วันที่ตอบรับบทความ 30 สิงหาคม 2566

บทคัดย่อ

วันที่ 8 กันยายน 2022 มีการเปลี่ยนแปลงในอังกฤษเนื่องจากสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ 2 เสด็จสวรรคตหลังจากอยู่ในราชสมบัตินานถึง 70 ปี โดยช่วงระยะเวลาการเปลี่ยนผ่านก็เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและต่อเนื่อง พระเจ้าชาร์ลส์ที่ 3 ได้รับการประกาศเป็นพระมหากษัตริย์ทันที ถือเป็นตัวอย่างถึงความมั่นคงของสถาบันพระมหากษัตริย์ของอังกฤษได้เป็นอย่างดี นอกเหนือจากการที่พระมหากษัตริย์หรือสมเด็จพระราชินีนาถทรงวางตนในระบอบราชาธิปไตยได้รัฐธรรมนูญแบบรัฐสภาได้อย่างเหมาะสมและสง่างาม ส่วนหนึ่งเป็นเพราะอังกฤษมีกฎหมายว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ที่แน่นอน จึงทำให้ราชบัลลังก์อังกฤษสถิตอยู่อย่างสถาพรมาจนถึงปัจจุบัน บทความฉบับนี้จะเขียนถึง

* บทความฉบับนี้จัดทำขึ้นเนื่องในวโรกาสครบรอบ 1 ปี การเสด็จสวรรคตของสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ 2 แห่งสหราชอาณาจักร และการเสด็จขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 3 แห่งสหราชอาณาจักร วันที่ 8 กันยายน 2022.

ข้อความคิดเกี่ยวกับการสืบราชสันตติวงศ์ในภาพรวมแล้วจึงชี้ให้เห็นภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ บริบททางการเมือง อันนำมาซึ่งการเกิดขึ้นของกฎหมายว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ของอังกฤษ รวมทั้งสรุปหลักการและสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ของราชบัลลังก์อังกฤษ พร้อมทั้งเปรียบเทียบหลักเกณฑ์การสืบราชสันตติวงศ์กับรัฐราชาอาณาจักรและอดีตราชาอาณาจักรในยุโรปและบางประเทศในเอเชีย รวมทั้งไทยด้วย

คำสำคัญ : สถาบันพระมหากษัตริย์, รัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ, รัฐธรรมนูญอังกฤษ, การสืบราชสันตติวงศ์

Abstract

8 September 2022 was marked as a transition in the United Kingdom, with the death of Her Majesty Queen Elizabeth II after a 70 year of her reign. The fact that King Charles III was immediately proclaimed a monarch is a sign of the stability of British monarchy. This is because not only the monarchs have placed themselves in a appropriately and sacredly in the parliamentary constitutional monarchy system, but also the United Kingdom has a certain order of succession laws which help the British royal family retain status through the years until today. This article will explain the general concept of royal succession, focusing on its historical background and political contexts leading to the Acts that relate with British royal succession law. A summary of essential legal principles on succession to the British throne will be analyzed, including an international comparative aspect at the order of succession in other current monarchies and former monarchies in Europe and some monarchies in Asia, including Thailand.

Keywords: monarchy, comparative constitution, British constitution, order of succession

1. บทนำ

สถาบันพระมหากษัตริย์อังกฤษเป็นองค์กรทางการเมืองที่มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์อังกฤษมานานนับพันปี ทั้งยังเป็นตัวแสดงสำคัญในการก่อรูปร่างของระบอบประชาธิปไตยในอังกฤษดังที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน การที่สถาบันพระมหากษัตริย์สามารถรักษาสถานะของตนได้มาจนถึงปัจจุบัน นอกเหนือจากประเด็นเรื่องประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม การเมือง ในนิติกฎหมาย กฎหมายก็มีส่วนในการรักษาสถาบันพระมหากษัตริย์อังกฤษให้มีความมั่นคงแน่นอนขึ้นมาจนถึงปัจจุบัน

ในบทความฉบับนี้จะศึกษาข้อความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสืบราชสันตติวงศ์ของรัฐที่มีรูปของรัฐเป็นราชอาณาจักรในภาพรวม และศึกษาพัฒนาการเกี่ยวกันกฎหมายว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ของอังกฤษในฐานะปรากฏการณ์อันนำไปสู่การพัฒนาหลักการทางกฎหมายรัฐธรรมนูญในการสืบทอดตำแหน่งประมุขแห่งรัฐของอังกฤษ และศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสืบราชสันตติวงศ์ของอังกฤษโดยศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ของรัฐราชอาณาจักรอื่น เพื่อเปรียบเทียบจุดเด่นจุดด้อยในการเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันพระมหากษัตริย์และการวางตำแหน่งแห่งที่ของสถาบันพระมหากษัตริย์ภายใต้ระบอบราชาธิปไตยใต้รัฐธรรมนูญ ซึ่งคำว่าระบอบราชาธิปไตยในที่นี้ ผู้เขียนจะกล่าวถึงการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขเป็นสำคัญ

2. ข้อความคิดว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์

ในรัฐที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขแห่งรัฐในโลกส่วนใหญ่จะมีจุดร่วมกันคือประมุขจะดำรงตำแหน่งตลอดชีพและจำกัดการสืบทอดตำแหน่งเฉพาะบางกลุ่มหรือบางตระกูล เช่น การสืบสายโลหิตบ่อยครั้งการที่ไม่มีกฎเกณฑ์การสืบทอดอำนาจชัดเจนทำให้การสืบทอดตำแหน่งพระมหากษัตริย์เป็นเรื่องของการประนีประนอมและต่อรองระหว่างกลุ่มอำนาจต่าง ๆ ทั้งนี้ เนื้อหาในส่วนนี้จะเป็นการกล่าวถึงการสืบราชสันตติวงศ์ในภาพรวมโดยจะเจาะจงที่การสืบราชสันตติวงศ์ในยุโรปเป็นสำคัญ ในฐานะที่เป็นภูมิภาคที่มีกฎเกณฑ์การสืบราชสมบัติที่ชัดเจนแน่นอนกว่าภูมิภาคอื่น เช่น เอเชีย แอฟริกา ที่การสืบทอดตำแหน่งพระมหากษัตริย์ในสมัยรัฐจารีตเป็นเรื่องพระบรมราชวินิจฉัยของพระมหากษัตริย์และการต่อรองระหว่างกลุ่มอำนาจมากกว่า แม้ในปัจจุบัน ราชาธิปไตยบางแห่งการสืบราชสันตติวงศ์ก็ยังคงเป็นเรื่องพระบรมราชวินิจฉัยโดยแท้ขององค์พระมหากษัตริย์อยู่ เช่น ประเทศซาอุดีอาระเบียหรือประเทศไทย

2.1 ความจำเป็นในการมีกฎหมายว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์

ในรัฐที่มีรากฐานเดิมมาจากการเป็นรัฐที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของรัฐจึงมักสืบทอดกันโดยสายโลหิตเป็นหลัก แต่บ่อยครั้งการที่ไม่มีการวางกฎเกณฑ์เกี่ยวกับสืบทอดตำแหน่งผู้นำที่ชัดเจนก็อาจนำมาสู่การแย่งแย่งตำแหน่งและเกิดความวุ่นวายจนนำไปสู่ความล่มสลายของรัฐได้ จึงต้องอาศัยกลไกในการกำหนดกฎเกณฑ์การได้มาซึ่งผู้ดำรงตำแหน่งประมุขแห่งรัฐ นั่นคือกฎหมายว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์นั่นเอง

กฎหมายว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์มีความสำคัญในฐานะกฎหมายที่ว่าด้วยการได้มาซึ่งตำแหน่งประมุขแห่งรัฐในรัฐที่เป็นราชอาณาจักร โดยมีรากฐานจากสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (absolute monarchy) ที่มีความต้องการให้ราชบัลลังก์มีผู้สืบทอดต่อไปไม่ขาดสายและมีความมั่นคงแน่นอน หรือในบริบทของระบอบราชาธิปไตยใต้รัฐธรรมนูญ (constitutional monarchy) ที่มีการต่อรองระหว่างกลุ่มการเมืองกับองค์พระมหากษัตริย์เพื่อให้มั่นใจว่าจะได้ผู้ดำรงตำแหน่งพระมหากษัตริย์ที่สามารถทำงานร่วมกันกับรัฐสภาและรัฐบาลได้

ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์มีการให้ความสำคัญกับกฎหมายว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์อย่างมากถึงขนาดมีการเสนอแนวคิดว่ารัฐาธิปไตยไม่มีอำนาจในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการสืบราชสันตติวงศ์ ข้อเสนอดังกล่าวเป็นข้อเสนอของ Jean Bodin โดยมองว่ากฎหมายดังกล่าวมีลักษณะเป็นกฎหมายพื้นฐานของอาณาจักร¹ การแก้ไขอาจจะทำให้มีผู้ได้ผู้เสียนำมาซึ่งความขัดแย้งและอาจทำให้รัฐอยู่ในภาวะสงครามได้²

แนวคิดของ Bodin ก็ส่งผลอิทธิพลในยุโรปพอสมควรโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในยุโรปภาคพื้นทวีป เพราะปรากฏว่าบางประเทศในยุโรปก็ยังคงใช้กฎหมายว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ที่สืบทอดมาจากจารีตประเพณีดั้งเดิมโดยไม่มีการแก้ไขเพิ่มเติมเลยจวบจนมีการล้มเลิกสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น ฝรั่งเศสที่ใช้ระบบที่ห้ามเจ้าหญิงขึ้นสืบราชสมบัติ³ หรือกรณีบรรดาอาณาจักรเยอรมันในอดีตก็เป็นที่แน่นอนเดียวกัน⁴ ซึ่งประเทศเหล่านี้มิได้มีกฎหมายลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับการสืบราชสันตติวงศ์ที่ชัดเจนแต่จะเป็นเรื่องกฎหมายจารีตประเพณีที่ปฏิบัติกันต่อ ๆ มา เช่น กฎหมายแซลิก (Salic law)

¹ Paul Lawrence Rose, 'Bodin and the Bourbon Succession to the French Throne 1583-1594' (1978) 9(2) Sixteenth Century Journal 75, 78.

² บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, *กฎหมายมหาชนเบื้องต้น* (โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2555) 47.

³ เพราะกฎหมายการสืบราชสันตติวงศ์ของฝรั่งเศสได้รับการยอมรับในฐานะกฎหมายพื้นฐานที่พระมหากษัตริย์ต้องเคารพ ดูประกอบ บรรคัคคี อรรถธโน, *กฎหมายมหาชน เล่ม 4 : รัฐ* (วิญญูชน 2560) 220-221.

⁴ Heidi Mehrkens and Frank Lorenz Müller, *Sons and Heirs: Succession and Political Culture in Nineteenth-Century Europe* (Palgrave Macmillan 2015) 133.

สิทธิของบุตรหัวปี (primogeniture) ซึ่งในบางที่ก็มีการเรียกกฎหมายเหล่านี้ว่ากฎหมายพื้นฐาน (basic law) แต่เมื่อเข้าสู่สมัยใหม่ที่มีการนิยามจัดทำรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรอย่างแพร่หลาย ประเทศเหล่านี้ก็เริ่มมีการรับรองกฎหมายประเพณีดังกล่าวในรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น อิตาลี⁵ รัสเซีย⁶ รัสเซีย⁷ เป็นต้น

อย่างไรก็ดี ในภายหลัง แนวคิดที่ว่ากฎเกณฑ์เกี่ยวกับการสืบราชสมบัติเป็นกฎหมายพื้นฐาน แก้ไขไม่ได้ก็ผ่อนคลายลงไปตามลำดับ เพราะหลายประเทศในยุโรป พระมหากษัตริย์ก็ทรงใช้พระราชอำนาจในการตราและแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ต่างจากกฎหมายประเพณีด้วยเหตุผลหลายประการด้วยกัน เช่น กรณีที่เกิดขึ้นในออสเตรีย เมื่อจักรพรรดิคาร์ลที่ 6 แห่งจักรวรรดิฮับส์บูร์ก (Karl VI) ทรงออก Pragmatic Sanction of 1713 เพื่อเปิดโอกาสให้เจ้าหญิงมาเรีย เทเรซา พระราชธิดารับราชสมบัติต่อได้จากเดิมที่ราชบัลลังก์ฮับส์บูร์ก สงวนให้เฉพาะพระราชวงศ์บุรุษเท่านั้น⁸ เพื่อไม่ให้ราชบัลลังก์ออสเตรียตกแก่ทายาทสายอื่น หรือในกรณีรัสเซีย ในรัชกาลจักรพรรดิปีเตอร์ที่ 1 แห่งรัสเซีย (Peter I) ที่มีการเปลี่ยนกฎการสืบราชสันตติวงศ์จากเดิมเป็นสิทธิของบุตรหัวปีให้การตั้งรัชทายาทเป็นพระราชอำนาจของจักรพรรดิ⁹ หรือกรณีโปแลนด์ ใน ค.ศ. 1572 ที่พระเจ้าซิกิสมุนด์ที่ 2 ออกุสตุส แห่งโปแลนด์ (Sigismund II Augustus) ออกกฎหมายว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ให้พระมหากษัตริย์มาจากการเลือกตั้งเนื่องจากทรงปราศจากรัชทายาท¹⁰ (ต่อมาหลังประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ 3 พฤษภาคม ค.ศ. 1791 โปแลนด์เปลี่ยนกลับมาใช้ระบบสืบสายโลหิตเพื่อแก้ปัญหาเสถียรภาพทางการเมือง¹¹)

⁵ Statuto Albertino (The Constitution of Kingdom of Italy) art 2

The state is governed by a representative monarchical government. The throne is hereditary according to the Salic law.

⁶ Constitution of the Kingdom of Prussia art 53

The crown is, in accordance with the laws of the royal family, hereditary in the male line of that house following the law of primogeniture and agnatic succession.

⁷ The Fundamental State Laws of the Russian Empire (1906) art 27

Both sexes have the right of succession to the Throne; but this right belongs by preference to the male sex according to the principle of primogeniture; with the extinction of the last male issue, succession to the Throne passes to the female issue by right of substitution.

⁸ Edward Crankshaw, *Maria Theresa* (Longman Publishers 1969) 11-12.

⁹ อนันต์ชัย เลหาพะพันธุ์ และสัญญาชัย สุวังบุตร, *รัสเซียสมัยซาร์และสังคมนิยม* (ศรีปัญญา 2557) 115-116.

¹⁰ MB Biskupski, *The History of Poland* (Greenwood Press 2000) 12.

¹¹ Ewa Wiśniewska, 'The Perception of the Constitution of 3 May 1791 in the Contemporaneous American Press' (2021) 24 *Oficyna Wydawnicza KA AFM* 173, 178.

อย่างไรก็ดี การแก้ไขกฎหมายว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ที่มีมานานก็นำมาซึ่งความวุ่นวาย ดังที่ Bodin กังวลเช่น ในออสเตรียที่การเปลี่ยนกฎหมายว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์นำไปสู่สงคราม สืบราชสมบัติออสเตรีย หรือกรณีในรัสเซียที่นำมาซึ่งความวุ่นวายทางการเมืองเนื่องจากจักรพรรดิ สวรรคตโดยมิได้แต่งตั้งรัชทายาทจนสุดท้ายต้องแก้กฎหมายเถียรบาลใหม่ในรัชกาลจักรพรรดิฟอลที่ 1 (Paul I) โดยให้เป็นไปตามสิทธิของบุตรหัวปีและตัดสินสิทธิเจ้าหญิงในการสืบพระราชสันตติวงศ์¹² เพื่อมิให้เกิดกรณีจักรพรรดินีซึ่งราชสมบัติพระสวามีเหมือนที่เกิดขึ้นในสมัยพระชนกและพระชนนีของพระองค์

ในขณะเดียวกัน การที่กำหนดตายตัวห้ามมิให้แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ ก็ยอมนำมาซึ่งความไม่มั่นคงของราชวงศ์และสถาบันพระมหากษัตริย์ได้เช่นเดียวกัน ด้วยเหตุผลการที่ไม่มีรัชทายาทที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ราชบัลลังก์ตกอยู่ในมือของราชวงศ์ใหม่ที่มาจากต่างประเทศหรือ พระมหากษัตริย์ที่มีความขัดแย้งกับขุนนางและไม่ได้เป็นที่นิยมนับถือของประชาชนจนไม่สามารถ บริหารราชการแผ่นดินร่วมกันกับขุนนางท้องถิ่นหรือประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้สุดท้าย รัฐอธิปัตย์หรือประชาชนก็พยายามเพิ่มโอกาสให้มีการแก้ไขกฎหมายว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ได้ หรือกรณีเนเธอร์แลนด์ใน ค.ศ. 1884¹³ หรือลักเซมเบิร์กใน ค.ศ. 1907 ที่รัฐสภาแก้กฎหมายให้ พระราชธิดาเป็นประมุขแห่งรัฐได้ด้วยเหตุผลที่พระมหากษัตริย์ไม่มีพระราชโอรส¹⁴ ในส่วนเหตุผลอื่น เช่น กรณีอังกฤษที่ตรากฎหมายว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ขึ้นใหม่เพื่อยุติความขัดแย้งทางศาสนา ระหว่างพระมหากษัตริย์กับขุนนาง หรือสเปนที่พระมหากษัตริย์ออกพระราชกฤษฎีกาภายใต้การอนุมัติ ของรัฐสภาให้แก้กฎหมายให้พระราชธิดาขึ้นครองราชย์ได้ เพื่อกีดกันพระอนุชาที่ถ้าขึ้นครองราชย์ อาจทำให้เกิดความวุ่นวายในประเทศได้¹⁵

เมื่อบ้านเมืองพัฒนามาสู่ยุคสมัยใหม่ที่มีความสำคัญกับการจำกัดอำนาจผู้ปกครอง ในที่นี้คือ พระมหากษัตริย์ ทำให้หลายราชอาณาจักรยอมจำกัดอำนาจเป็นระบอบราชาธิปไตยใต้รัฐธรรมนูญ การได้มาซึ่งผู้ดำรงตำแหน่งพระมหากษัตริย์ ไม่ใช่เพียงเรื่องในราชสำนักอีกต่อไป ทำให้ผู้แทนปวงชน เริ่มมีส่วนร่วมในรูปการตราและการแก้ไขเพิ่มเติมผ่านรัฐสภา และการสืบราชสันตติวงศ์ก็เริ่มเปลี่ยนแปลง ไปนอกจากเรื่องเทวสิทธิ์ก็ยังมีเรื่องความยินยอมพร้อมใจของรัฐสภาในฐานะผู้แทนปวงชนด้วย

¹² อนันต์ชัย เลหาพะพันธุ์ และสัจชัย สุวัจนุต, *รัสเซียสมัยซาร์และสังคมนิยม* (โครงการตำราและหนังสือคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร 2548) 139.

¹³ Christine Corcos, 'From Agnatic Succession to Absolute Primogeniture' (2012) 5 Michigan State Law Review 1587, 1630.

¹⁴ เพิ่งอ้าง.

¹⁵ ปัญญา วิวัฒนานนท์, *ไอบิเรีย ประวัติศาสตร์สเปนและโปรตุเกส* (ยิปซี 2559) 192.

2.2 รูปแบบการสืบราชสันตติวงศ์ในภาพรวม

ในปัจจุบันสามารถจำแนกรูปแบบการสืบทอดตำแหน่งพระมหากษัตริย์ได้ 2 ประเภทหลัก ดังนี้

1. ราชาธิปไตยโดยการเลือกตั้ง (elective monarchy)

การเลือกตั้งพระมหากษัตริย์เป็นกรณีที่มีการเลือกตั้งพระมหากษัตริย์เป็นกรณี ๆ ไป โดยการเลือกตั้งพิเศษ ผู้เลือกตั้งนี้อาจจะเป็นราษฎรทุกคนในรัฐหรือเฉพาะคนบางกลุ่มก็ได้¹⁶ โดยจะกำหนดเลือกจากวงศ์ตระกูลหนึ่งหรือราชวงศ์ใดเจาะจงลงไปก็ได้

ในยุโรป การสืบทอดตำแหน่งโดยการเลือกตั้งนิยมใช้ในสมัยกลาง เช่น การคัดเลือกจักรพรรดิแห่งจักรวรรดิโรมันอันศักดิ์สิทธิ์ การเลือกพระมหากษัตริย์โปแลนด์ในสมัยจัดตั้งเครือจักรภพโปแลนด์-ลิทัวเนียตั้งที่อูธิบายไว้ก่อนหน้านี้ ต่อมาแนวคิดการเลือกตั้งพระมหากษัตริย์ก็เริ่มเสื่อมความนิยมลงไปในที่สุด เพราะขาดความมั่นคงแน่นอนและถูกแทรกแซงได้โดยง่าย โดยในยุโรปปัจจุบัน เหลือเพียงนครรัฐวาติกันและราชรัฐอันดอร์รา¹⁷ เท่านั้นที่ยังใช้ระบอบราชาธิปไตยโดยการเลือกตั้งอยู่

2. ราชาธิปไตยโดยการสืบราชสันตติวงศ์ (hereditary monarchy)

การสืบทอดตำแหน่งพระมหากษัตริย์โดยการสืบราชสันตติวงศ์นั้นจะเป็นกรณีที่พระมหากษัตริย์พระองค์เก่าสวรรคต พระมหากษัตริย์พระองค์ก็จะขึ้นสืบราชสันตติวงศ์ทันทีโดยผลของกฎหมาย¹⁸ ซึ่งรูปแบบการสืบทอดตำแหน่งโดยวิธีการสืบราชสันตติวงศ์ในยุโรปสามารถจำแนกได้ 3 รูปแบบหลัก ดังนี้

1) การสืบราชสันตติวงศ์แบบสืบสายตามฝั่งบิดา (agnatic primogeniture)

หลักเกณฑ์นี้ได้อิทธิพลจากกฎหมายซาลิก (Salic law) ที่ตัดสินให้เจ้าหญิงในการสืบราชสมบัติ¹⁹ การสืบราชสันตติวงศ์รูปแบบนี้เป็นที่เข้าใจโดยทั่วไปว่าการสืบทอดบัลลังก์จะสืบทอดไปยังพระราชโอรส ในกรณีที่พระมหากษัตริย์ไม่มีพระราชโอรส แม้จะทรงมีพระราชธิดา แต่การสืบราชสันตติวงศ์จะถูกส่งต่อไปยังพระอนุชาของพระมหากษัตริย์ทันที แนวคิดนี้สืบเนื่องจากชุดความคิดที่ว่าสตรีมีสรรพกำลัง

¹⁶ สายหยุด แสงอุทัย, *วิชาการเมือง เล่ม 2* (มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง 2482) 115.

¹⁷ รัฐธรรมนูญของอันดอร์ราไม่ได้ระบุโดยตรงว่าประมุขมาจากการเลือกตั้ง เพียงแต่กำหนดให้ประมุขของอันดอร์รามาจากบิชอปแห่งอูร์เกลและประธานาธิบดีฝรั่งเศสปกครองร่วมกัน ซึ่งประธานาธิบดีฝรั่งเศสมาจากการเลือกตั้ง จึงอาจกล่าวได้ว่าประมุขของอันดอร์รา 1 ใน 2 คนมาจากการเลือกตั้งนั่นเอง และการที่รัฐธรรมนูญอันดอร์ราระบุว่าอันดอร์ราเป็นราชรัฐ เท่ากับว่าประมุขแห่งอันดอร์รามีสถานะทำนองเดียวกับพระมหากษัตริย์นั่นเอง.

¹⁸ สายหยุด แสงอุทัย (เชิงอรรถ 16) 116.

¹⁹ วิศรุต คิตติ, 'หลักเกณฑ์การสืบตำแหน่งประมุขของรัฐที่เป็นราชอาณาจักร' (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2555) 54.

และความสามารถในการครองแผ่นดินต่อกว่าบุรุษ²⁰ และอาจจะเกิดการผนวกดินแดนโดยอาณาจักรอื่นผ่านการสมรสกับเจ้าหญิงพระองค์นั้นได้

ประเทศที่ใช้รูปแบบการสืบราชสันตติวงศ์นี้ ได้แก่ ฝรั่งเศส เยอรมัน จักรวรรดิออสเตรีย-ฮังการี จักรวรรดิรัสเซีย อิตาลี บัลแกเรีย โรมาเนีย แอลเบเนีย ยูโกสลาเวีย เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันประเทศส่วนใหญ่ในยุโรปที่เคยใช้ระบบการสืบราชสันตติวงศ์ในรูปแบบนี้ ถ้าไม่ล้มเลิกสถาบันพระมหากษัตริย์ไปแล้ว ก็มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้เจ้าหญิงสามารถขึ้นสืบราชสันตติวงศ์ได้ ทำให้ในปัจจุบัน ประเทศในยุโรปจึงเหลือเพียงลักซ์เตินไตน์ประเทศเดียวที่ยังสงวนสิทธิในการสืบราชสันตติวงศ์เฉพาะผู้ชาย และตัดสิทธิของผู้หญิงอย่างเด็ดขาดอยู่²¹

2) การสืบราชสันตติวงศ์แบบให้สิทธิผู้ชายก่อน (male-preference primogeniture)

บางทีระบบการสืบราชสันตติวงศ์ที่ให้สิทธิแต่ผู้ชาย ก็นำมาซึ่งปัญหาวิกฤติการณ์การสืบราชสันตติวงศ์ได้ เช่น ราชบัลลังก์อาจจะไปตกแก่เชื้อพระวงศ์สายอื่นที่ได้รับความนิยมน้อยกว่า หรือตกแก่พระประยูรญาติห่าง ๆ ที่แทบไม่มีความเกี่ยวข้องกับอาณาจักรที่จะได้สืบราชสมบัติต่อ หรืออาจจะเกรงว่าที่ราชวงศ์สายอื่นขึ้นครองราชย์จะทำให้ราชวงศ์สายก่อนหน้าสิ้นบทบาทในราชสำนักไป ราชบัลลังก์ตกแก่ราชวงศ์ต่างประเทศที่อาจเป็นเครือญาติกับราชวงศ์เดิม หรืออาจจะเกิดวิกฤติการณ์การสืบราชสันตติวงศ์เนื่องจากไม่สามารถหาผู้สืบทอดราชบัลลังก์ได้ และอาจเป็นเหตุให้ประเทศเพื่อนบ้านหรือมหาอำนาจเข้ามาอ้างสิทธิ์หรือรุกราน ทำให้ในบางประเทศ ก็มีกฎหมายยินยอมให้เจ้าหญิงสามารถขึ้นครองราชย์เป็นสมเด็จพระราชินีนาถได้ ประเทศที่ใช้ระบบนี้เป็นประเทศแรก ๆ ในยุโรป ได้แก่ โปรตุเกส สเปน (ยกเว้นช่วงศตวรรษที่ 18 ถึงต้นศตวรรษที่ 19 ที่ได้อิทธิพลจากกฎหมายชาลิก) อังกฤษ (ถึง ค.ศ. 2013) ดังที่ผู้เขียนจะอธิบายโดยละเอียดต่อไปในส่วนของการพัฒนาการสืบราชสันตติวงศ์อังกฤษ

ในระบบการสืบราชสันตติวงศ์ดังกล่าว พระราชธิดาจะมีสถานะเป็นรัชทายาทสำรอง กล่าวคือ หากพระมหากษัตริย์เสด็จสวรรคตโดยมีพระราชธิดาพระองค์ใหญ่และพระราชโอรสพระองค์เล็ก ราชสมบัติจะตกแก่พระราชโอรสก่อนแม้ว่าพระราชธิดาจะทรงอาวุโสกว่าก็ตาม และเมื่อหมดสายของ

²⁰ William Whewell, *Grotius on the rights of War and peace an abridged translation* (Cambridge University Press 2009) 118.

²¹ House Law (Liechtenstein) art 14

Succession to the throne pursuant to this Constitution shall be governed by the principle of primogeniture. This means that the first-born male of the eldest line is always called to succeed to the throne. The age of a dynastic line shall be calculated by reference to descent from Prince Johann I of Liechtenstein (1760-1836). The rank of male members of the Princely House shall depend on their position in the order of succession. The resulting order of rank shall be recorded in the family register (Article 4(2)).

พระราชโอรสแล้ว พระราชธิดาจึงจะมีสิทธิในการสืบราชสันตติวงศ์ ปัจจุบันประเทศที่ยังใช้ระบบนี้ในยุโรป ได้แก่ สเปนและโมนาโก²²

3) การสืบราชสันตติวงศ์แบบสิทธิของบุตรหัวปีโดยสมบูรณ์ (absolute primogeniture)

แนวคิดเรื่องการสืบราชสันตติวงศ์ในรูปแบบนี้เริ่มก่อตัวในบรรยากาศที่ยุโรปเริ่มตระหนักถึงความเท่าเทียมทางเพศ โดยพัฒนาการจากประเทศที่ใช้ระบบการสืบราชสันตติวงศ์แบบให้สิทธิเจ้าชายก่อนเจ้าหญิงอยู่แล้ว เช่น ในกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย เบลเยียม เนเธอร์แลนด์ และอังกฤษในปัจจุบัน โดยการสืบราชสันตติวงศ์ประเภทนี้ เพศของพระทายาทในพระมหากษัตริย์ไม่ใช่สาระสำคัญอีกต่อไป พระราชโอรสและพระราชธิดามีสิทธิเท่าเทียมกันในการสืบราชสันตติวงศ์ โดยให้เรียงตามลำดับอาวุโส ปัจจุบันประเทศราชาธิปไตยส่วนใหญ่ในยุโรปใช้ระบบนี้

3. พัฒนาการกฎหมายว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ของอังกฤษ

พิจารณาประวัติศาสตร์อังกฤษ อังกฤษมีพัฒนาการสถาบันพระมหากษัตริย์ที่เก่าแก่และยาวนานสืบย้อนไปได้นับพันปี โดยผู้เขียนจะแบ่งพัฒนาการ 3 ระยะดังนี้

- 1) สมัยศักดินาสวามิภักดิ์หรือสมัยพิวตัล นับตั้งแต่ยุคพระเจ้าวิลเลียมผู้พิชิตรวมดินแดนอังกฤษจนกระทั่งสิ้นสุดสงครามดอกกุหลาบ (Wars of the Roses)
- 2) สมัยสมบูรณ์อำนาสิทธิราชย์ นับแต่ราชวงศ์ทิวดอร์ (House of Tudor) จนถึงการปฏิวัติอันรุ่งโรจน์ ค.ศ. 1688 (Glorious Revolution)
- 3) สมัยราชาธิปไตยใต้รัฐธรรมนูญ นับตั้งแต่ การปฏิวัติอันรุ่งโรจน์ ค.ศ. 1688 เป็นต้นมา

3.1 สมัยศักดินาสวามิภักดิ์หรือสมัยพิวตัล

เดิมที่อังกฤษประกอบไปด้วยบรรดาแคว้นแคว้นอาณาจักรต่าง ๆ บรรดากษัตริย์มาจากการเลือกตั้งบ้าง การสืบราชสันตติวงศ์ในวงศ์ตระกูลบ้าง จนกระทั่งเมื่อวิลเลียมแห่งนอร์มอนด์ (William of Normandy) พิชิตอังกฤษและปราบดาภิเษกเป็นพระเจ้าวิลเลียมที่ 1 ในวันที่ 25 ธันวาคม ค.ศ. 1066 โดยทรงมีสมัญญานามว่า “พระเจ้าวิลเลียมผู้พิชิต” (William the Conqueror)

ในรัชกาลนี้พระองค์ได้นำระบบศักดินาสวามิภักดิ์มาใช้ในอังกฤษ กล่าวได้ว่า ระบบพิวตัลในอังกฤษเริ่มต้นในรัชกาลนี้ แนวคิดหนึ่งที่ทรงรับมาใช้ก็คือ แนวคิดว่าอาณาจักรของพระองค์มีลักษณะเป็นมรดกส่วนพระองค์สามารถตกทอดไปยังทายาทของพระองค์ได้ และเป็นไปได้ว่าพระองค์จะจัดสรรให้พระทายาทของพระองค์มาน้อยเพียงใดได้ตามแต่พระราชประสงค์ โดยธรรมเนียมของกฎหมาย

²² Diane Gimpel, *Monarchies* (Essential Library 2011) 72.

พิวต์ดินแดนของเจ้าที่ดิน (landlord) จะถูกแบ่งเป็นส่วน ๆ โดยบุตรชายคนใหญ่จะได้รับดินแดนที่มีความสำคัญที่สุด บุตรชายรองก็จะได้รับที่ดินที่มีความสำคัญรองลงมาหรือทรัพย์สินอื่น ๆ²³

ด้วยเหตุนี้ เมื่อพระเจ้าวิลเลียมที่ 1 เสด็จสวรรคต ในวันที่ 9 กันยายน ค.ศ. 1087 จึงทรงกำหนดให้เจ้าชายโรเบิร์ต เคอร์โทส (Robert Curthose) พระราชโอรสพระองค์ใหญ่เป็นดยุคแห่งแคว้นนอร์มอนด์ที่ถือเป็นอาณาจักรเดิมของราชวงศ์นอร์มัน เจ้าชายวิลเลียม รูฟัส (William Rufus) พระราชโอรสองค์รองครองอังกฤษโดยเฉลิมพระนามเป็นพระเจ้าวิลเลียมที่ 2 เจ้าชายเฮนรี โบเคิร์ก (Henry Beauclerc) พระโอรสองค์เล็กได้เงินจำนวนหนึ่ง²⁴

ดยุคโรเบิร์ตทรงเห็นว่าพระองค์ควรได้รับบัลลังก์ฝรั่งเศสด้วยจึงมีการวิวาทแย่งชิงราชสมบัติกับพระอนุชาจนกระทั่งทั้ง 2 พระองค์ทรงปรองดองกันได้เมื่อดยุกโรเบิร์ตกับพระเจ้าวิลเลียมที่ 2 ตกลงจะเป็นทายาทของซึ่งกันและกันใน 2 บัลลังก์²⁵ กล่าวคือ ถ้าพระเจ้าวิลเลียมที่ 2 ที่ครององค์เป็นโสดสวรรคต เจ้าชายโรเบิร์ตจะรับราชสมบัติอังกฤษสืบมา

แต่เมื่อพระเจ้าวิลเลียมที่ 2 สวรรคตในวันที่ 2 สิงหาคม ค.ศ. 1100 เจ้าชายเฮนรีทรงฉวยโอกาสสถาปนาพระองค์เป็นพระมหากษัตริย์อังกฤษเสียเอง²⁶ ทั้งยังชิงราชสมบัติตำแหน่งดยุคแห่งนอร์มอนด์มาจากพระเชษฐาโรเบิร์ตด้วย โดยทรงเฉลิมพระนามเป็นพระเจ้าเฮนรีที่ 1

ดังนั้นจะเห็นว่า พระมหากษัตริย์ 3 รัชกาลแรกของราชวงศ์นอร์มัน ต่างได้สิทธิในราชบัลลังก์โดยปราศจากกฎเกณฑ์ที่ตายตัวโดยเฉพาะพระเจ้าวิลเลียมที่ 1 และพระเจ้าเฮนรีที่ 1 ที่ได้สิทธิในการสืบราชสันตติวงศ์ในฐานะผู้พิชิต เป็นเรื่องอำนาจในทางข้อเท็จจริง มิใช่เรื่องผู้มีสิทธิโดยธรรมในการสืบราชสันตติวงศ์

พระเจ้าเฮนรีที่ 1 มีพระราชโอรสอยู่ 1 พระองค์ทรงพระนามว่าเจ้าชายวิลเลียม อาเดลลิน (William Adelin) ซึ่งเป็นเจ้าชายรัชทายาทซึ่งควรจะได้รับสืบราชสันตติวงศ์ต่อไป ทว่าในวันที่ 25 พฤศจิกายน ค.ศ. 1120 เจ้าชายวิลเลียมเสด็จทิวงคตอย่างกะทันหันด้วยอุบัติเหตุเรือพระที่นั่งล่ม²⁷ เหตุการณ์นี้ทำให้พระเจ้าเฮนรีเสียพระราชหฤทัยอย่างมากและนำมาซึ่งหายนะแห่งราชวงศ์นอร์มันอย่างใหญ่หลวงเพราะพระเจ้าเฮนรีที่ 1 มีพระราชโอรสโดยชอบด้วยกฎหมายเพียงพระองค์เดียว ประกอบกับการสืบราชสันตติวงศ์ในราชวงศ์นอร์มันในยุคก่อนหน้าที่ขาดความชัดเจนแน่นอน พระองค์จึงอภิเษกสมรสใหม่และมีความพยายามอย่างยิ่งที่จะมีรัชทายาทแต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ

²³ Frank Barlow, *The Feudal Kingdom of England 1042–1216* (5th edn, Pearson Education 1999) 162.

²⁴ C Warren Hollister, 'Henry I' (Amanda Clark Frost ed, Yale University Press 2003) 37–38.

²⁵ Alfred Bailey, *The Succession of The English Crown* (Macmillan and Co 1879) 8.

²⁶ อนันต์ชัย เลหาพะพันธุ์, *กษัตริย์และราชวงศ์ในยุโรปยุคกลาง* (ยิปซี 2557) 57.

²⁷ สุปรานี มุขวิจิต, *ประวัติศาสตร์อังกฤษและราชวงศ์* (โอเดียนส์ 2549) 108.

ทั้งพระองค์ก็ไม่สนใจที่จะยอมรับให้วิลเลียม คลิโต (William Clito) พระโอรสในพระเจ้าเฮนรีที่ 1 จักรพรรดิแห่งอังกฤษเป็นรัชทายาทได้²⁸ ในที่สุด พระเจ้าเฮนรีที่ 1 จึงทรงสถาปนามาทิลดา (Mathilda) พระราชธิดาโดยชอบด้วยกฎหมายของพระองค์เป็นรัชทายาท นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์อังกฤษที่มีการสถาปนาเจ้าหญิงเป็นรัชทายาท โดยพระเจ้าเฮนรีที่ 1 โปรดให้พระนางอภิเษกสมรสกับเจฟฟรีย์ แพลนตาเจเนต เคานท์แห่งองชู (Geoffrey Plantagenet, Count of Anjou)²⁹

การแต่งตั้งมาทิลดาเป็นรัชทายาทไม่ได้รับการตอบรับที่ดีนักเพราะขุนนางส่วนใหญ่ไม่พอใจที่จะมีผู้ปกครองเป็นหญิงและเกรงว่าจะมีอิทธิพลจากเคานท์แห่งองชูเข้ามาแทรกแซงกิจการภายในอังกฤษ เหล่าขุนนางจึงไปให้การสนับสนุนสติเฟนแห่งบลัวส์ (Stephen of Blois) พระภาคิไนย (ลูกพี่สาว) ในพระเจ้าเฮนรีที่ 1 มากกว่า³⁰ เมื่อพระเจ้าเฮนรีที่ 1 เสด็จสวรรคตในวันที่ 1 ธันวาคม ค.ศ. 1135 สติเฟนแห่งบลัวส์เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นพระเจ้าสติเฟน นำไปสู่สงครามระหว่างฝ่ายของพระเจ้าสติเฟนและพระนางมาทิลดาเรียกว่าสมัยอนาธิปไตย (The Anarchy) กินเวลายาวนานถึง 19 ปี ความขัดแย้งสิ้นสุดลงเมื่อฝ่ายพระเจ้าสติเฟนและพระนางมาทิลดาลงนามในสนธิสัญญาวอลลิงฟอร์ด (Treaty of Wallingford) โดยตกลงให้พระเจ้าสติเฟนตั้งเจ้าชายเฮนรี เคิร์ทแมนเทิล (Henry Curtmantle) พระราชโอรสพระองค์ใหญ่ในพระนางมาทิลดาเป็นรัชทายาท³¹ เมื่อพระเจ้าสติเฟนเสด็จสวรรคตในวันที่ 25 ตุลาคม ค.ศ. 1154 เจ้าชายเฮนรี เคิร์ทแมนเทิลก็ครองราชย์เป็นพระเจ้าเฮนรีที่ 2 และเป็นการเริ่มต้นราชวงศ์แพลนตาเจเนต (House of Plantagenet)

ในราชวงศ์แพลนตาเจเนตการสืบราชสันตติวงศ์เริ่มมีความชัดเจนแน่นอน กล่าวคือ โดยหลักให้ว่าไปตามกฎหมายประเพณีว่าด้วยหลักสิทธิของบุตรหัวปี (primogeniture) ที่ราชบัลลังก์จะส่งต่อจากพระราชบิดาสู่พระราชโอรส พระเชษฐาสู่พระอนุชาเรียงตามอาวุโส แต่ในช่วงต้นราชวงศ์พระมหากษัตริย์ก็สถาปนาเจ้านายพระองค์อื่นเป็นรัชทายาทเป็นการเฉพาะอีกทางหนึ่ง แต่ก็มีได้ต่างไปจากหลักการสิทธิของบุตรหัวปีนัก เช่น ในรัชกาลพระเจ้าเฮนรีที่ 2 มีการแต่งตั้งเจ้าชายเฮนรี ยุวกษัตริย์ (Henry the Young King) พระราชโอรสเป็นรัชทายาทและพระมหากษัตริย์ปกครองร่วมระหว่าง ค.ศ. 1170-1183 และแต่งตั้งเจ้าชายริชาร์ด (ที่ตอนหลังได้ขึ้นครองราชย์เป็นพระเจ้าริชาร์ดที่ 1) เป็นรัชทายาทในช่วง ค.ศ. 1189 ก็ตาม หรือในกรณีของพระเจ้าริชาร์ดที่ 1 (Richard I) ที่สถาปนาอาเธอร์ ดยุกแห่งเบอร์ตาญ (Arthur I, Duke of Brittany) พระภาคิไนยเป็นรัชทายาท โดยอาเธอร์ก็มีฐานะเป็น

²⁸ John Le Patourel, "The Norman Succession, 996-1135" 86(339) English Historical Review 1971 225, 245.

²⁹ Alfred Bailey (เชิงอรรถ 25) 9.

³⁰ อนันต์ชัย เลหาพะพันธุ์ (เชิงอรรถ 26) 266.

³¹ เพิ่งอ้าง 269.

ผู้มีสิทธิในราชบัลลังก์ลำดับ 1 ตามหลักสิทธิของบุตรหัวปีอยู่แล้ว แม้ว่าสุดท้ายราชบัลลังก์อังกฤษจะตกแก่เจ้าชายจอห์น พระอนุชาพระองค์เล็กในพระเจ้าริชาร์ดก็ตาม³²

หลังรัชกาลพระเจ้าจอห์น การสืบราชสันตติวงศ์เริ่มมีความมั่นคงแน่นอนด้วยพระมหากษัตริย์มีพระราชโอรสสืบราชสันตติวงศ์เรื่อยมา หลักสิทธิของบุตรหัวปีเริ่มมีความชัดเจนแน่นอนในช่วงนี้เอง พระมหากษัตริย์ 4 รัชกาลถัดมาได้แก่ พระเจ้าเฮนรีที่ 3 (Henry III) พระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 1 (Edward I) พระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 2 (Edward II) และพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 3 (Edward III) ล้วนเป็นกรณีที่มีการสืบราชสันตติวงศ์เปลี่ยนผ่านจากพระราชบิดาไปสู่พระราชโอรส

ในส่วนประเด็นเรื่องสิทธิในการสืบราชสมบัติของเจ้านายสตรี ในขั้นแรกยังไม่ปรากฏแน่ชัดว่าราชวงศ์แพลนตาเจเนตยอมให้เจ้านายสตรีมีสิทธิในการสืบราชสันตติวงศ์หรือไม่ จนกระทั่งรัชกาลพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 1 ซึ่งทรงประสบกับความสูญเสียด้วยพระราชโอรสเสด็จทิวงคตไปก่อนวัยอันควรถึง 2 พระองค์จนเหลือเพียงเจ้าชายเอ็ดเวิร์ดแห่งคายร์นาร์ฟอน (Edward of Caernarfon) พระราชโอรสพระองค์เดียวในขณะนั้น จึงมีพระราชดำริว่า หากเจ้าชายเอ็ดเวิร์ดเสด็จทิวงคตโดยปราศจากทายาท และพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 1 ไม่สามารถมีพระราชโอรสได้อีก ให้ส่งต่อราชบัลลังก์ไปยังสายของเจ้าหญิงเอลenor (Eleanor of England, Countess of Bar) พระราชธิดาพระองค์ใหญ่ในพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 1 และพระราชธิดาพระองค์อื่น ๆ เรียงตามอาวุโส³³ ดังนี้จึงพอเป็นข้อค้นพบปรากฏได้ว่าราชวงศ์แพลนตาเจเนตยอมให้เจ้าหญิงมีสิทธิสืบราชสันตติวงศ์ได้ ในฐานะรัชทายาทสำรองกรณีพระมหากษัตริย์ไม่มีพระราชโอรส ในรัชกาลพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 1 นี้เอง

นอกจากนี้ มีการนำเอาตำแหน่งเจ้าชายแห่งเวลส์มาใช้กับพระราชโอรสที่จะเป็นรัชทายาทสำหรับสืบราชสันตติวงศ์ต่อไป เจ้าชายอังกฤษพระองค์แรกที่ได้รับสถานะพระอิสริยยศเจ้าชายแห่งเวลส์คือเจ้าชายเอ็ดเวิร์ดแห่งคายร์นาร์ฟอนนั่นเอง ต่อมาเจ้าชายเอ็ดเวิร์ดได้เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 2³⁴ โดยตำแหน่งเจ้าชายแห่งเวลส์มิใช่ตำแหน่งได้มาโดยอัตโนมัติ ต้องรอการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการจากพระมหากษัตริย์

ครั้งรัชกาลพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 3 ทรงตั้งเจ้าชายเอ็ดเวิร์ด เจ้าชายดำ (Edward the Black Prince) พระราชโอรสพระองค์ใหญ่เป็นเจ้าชายแห่งเวลส์ ทว่าเจ้าชายกลับเสด็จทิวงคตไปก่อน ใน ค.ศ.

³² Alfred Bailey (เชิงอรรถ 25) 11.

³³ Lynsey Wood, ‘“The very next blood of the king” the rules governing female succession to the throne in English history’ in Ana Maria SA Rodrigues, Manuela Santos Silva and Jonathan W Spangler (eds) *Dynastic change: legitimacy and gender in medieval and early modern monarchy* (Routledge 2020) 25.

³⁴ Arnold Foster, *A History of England from the Landing of Julius Caesar to the Present Day* (Cassell and Company 1899) 194.

1376 จึงมีการสถาปนาเจ้าชายริชาร์ดแห่งบอร์โดซ์ (Richard of Bordeaux) พระราชโอรสในเจ้าชายเอ็ดเวิร์ด เจ้าชายดำเป็นเจ้าชายแห่งเวลส์สืบมา³⁵ เป็นครั้งแรกที่ผู้ที่มีเชื้อพระราชโอรสของพระมหากษัตริย์ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าชายแห่งเวลส์

ในปีเดียวกันนั่นเอง พระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 3 มีพระบรมราชโองการให้ข้ามสายของเจ้าชายลีโอนเอลแห่งแอนท์เวิร์ป ดยุกแห่งแคลเรนซ์ (Lionel of Antwerp, Duke of Clarence) พระราชโอรสพระองค์รองที่สิ้นพระชนม์ไปก่อนพระองค์และทรงมีเพียงพระธิดาพระองค์เดียวคือเจ้าหญิงฟิลิปาแห่งแคลเรนซ์ (Philippa of Clarence) และให้สายของเจ้าชายจอห์นแห่งกอนต์ ดยุกแห่งแลงคาสเตอร์ (John of Gaunt, Duke of Lancaster) พระราชโอรสพระองค์ที่ 3 ที่ยังมีพระโอรส มีสิทธิในการสืบราชสันตติวงศ์ต่อจากเจ้าชายริชาร์ด เจ้าชายแห่งเวลส์³⁶ ครั้นวันที่ 22 มิถุนายน ค.ศ. 1377 พระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 3 เสด็จสวรรคต เจ้าชายริชาร์ดเสด็จขึ้นครองราชย์เป็นพระเจ้าริชาร์ดที่ 2 (Richard II)

เนื่องจากพระเจ้าริชาร์ดที่ 2 เสด็จขึ้นครองราชย์ขณะทรงพระเยาว์ ทั้งเมืองทรงเจริญพระชนมพรรษาที่ประสบความล้มเหลวในการมีรัชทายาทแม้จะทรงอภิเษกสมรสมาแล้ว 12 ปี และมีการอภิเษกสมรสถึง 2 ครั้ง แม้ว่าวันที่ 24 ตุลาคม ค.ศ. 1386 พระเจ้าริชาร์ดที่ 2 ได้แต่งตั้งโรเจอร์มอร์ติเมอร์ เอิร์ลแห่งมาร์ช (Roger Mortimer, 4th Earl of March) พระโอรสในเจ้าหญิงฟิลิปาที่ถูกข้ามไปเป็นรัชทายาท แต่โรเจอร์กลับถึงแก่กรรมเสียก่อนในวันที่ 20 กรกฎาคม ค.ศ. 1398³⁷ จึงมีข้อถกเถียงว่าผู้ใดจะมีสิทธิในการสืบราชสันตติวงศ์ต่อไป โดยมีข้อพิจารณาว่าการสืบราชสันตติวงศ์จะย้อนกลับไปยังพระราชดำริของพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 3 ที่ให้ราชบัลลังก์ตกแก่สายของดยุกแห่งแลงคาสเตอร์หรือให้สิทธิในการสืบราชสันตติวงศ์ตกแก่ทายาทของโรเจอร์ มอร์ติเมอร์ต่อไปตามหลักสิทธิของบุตรหัวปี

รัชกาลพระเจ้าริชาร์ดที่ 2 พระองค์ไม่ได้รับความนิยมในกลุ่มขุนนางและประชาชนนัก รัชกาลของพระองค์ได้ชื่อว่าเป็นยุคที่บ้านเมืองวุ่นวาย ในที่สุดก็ทรงถูกปลดจากราชบัลลังก์ และสภากิจิเยนเฮนรีแห่งโบลิงโบรก (Henry Bolingbroke) พระราชโอรสในเจ้าชายจอห์นแห่งกอนต์ (ซึ่งสิ้นพระชนม์ไปก่อนหน้านั้นแล้ว) เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นพระเจ้าเฮนรีที่ 4 (Henry IV) และสถาปนาราชวงศ์ใหม่ชื่อว่าราชวงศ์แลงคาสเตอร์³⁸

³⁵ Alfred Bailey (เชิงอรรถ 25) 19.

³⁶ Michael Hicks, *English Political Culture in the Fifteenth Century* (Routledge 2002) 41.

³⁷ Alfred Bailey (เชิงอรรถ 25) 21.

³⁸ กุลลดา เกษบุญชู มีด, *วิวัฒนาการรัฐอังกฤษ ฝรั่งเศส ในกระแสเศรษฐกิจโลก จากระบบฟิวดัลถึงการปฏิวัติ* (ฟ้าเดียวกัน 2561) 100.

แม้สายการสืบราชสันตติวงศ์ของราชวงศ์แลงคาสเตอร์จะสอดคล้องกับพระราชประสงค์ของพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 3 แต่การขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าเฮนรีที่ 4 ก็ไม่ได้รับการรับรองโดยทั่วไปนัก ช่วงแรกเกิดกบฏขึ้นอยู่ประปราย³⁹ ทั้งจากฝ่ายที่สนับสนุนพระเจ้าริชาร์ดที่ 2 และสายของดยุคแห่งแคลเรนซ์ที่ถูกขับไล่ ความขัดแย้งเกิดขึ้นยาวนานจนนักประวัติศาสตร์อังกฤษเรียกเหตุการณ์ช่วงนี้ว่า สงครามดอกกุหลาบ⁴⁰ ซึ่งเป็นการวิวาทแย่งชิงราชสมบัติระหว่างราชวงศ์แลงคาสเตอร์กับราชวงศ์ยอร์ก⁴¹

ทั้งนี้ ราชวงศ์แลงคาสเตอร์มีพระมหากษัตริย์สืบราชสันตติวงศ์ต่อจากพระเจ้าเฮนรีที่ 4 อีก 2 พระองค์ ได้แก่ พระเจ้าเฮนรีที่ 5 (Henry V) และพระเจ้าเฮนรีที่ 6 (Henry VI) ในรัชกาลพระเจ้าเฮนรีที่ 6 ราชบัลลังก์ของพระองค์ถูกทำลายโดยพระญาติคือริชาร์ด ดยุกแห่งยอร์ก⁴² ซึ่งสืบเชื้อสายฝ่ายบิดาจากเอ็ดมันด์แห่งแลงลีย์ ดยุกที่ 1 แห่งยอร์ก (Edmund of Langley, 1st Duke of York) พระราชโอรสพระองค์ที่ 4 ในพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 3 และฝ่ายพระมารดาที่สืบเชื้อสายมาจากดยุคแห่งแคลเรนซ์ ในที่สุดฝ่ายยอร์กชนะ พระเจ้าเฮนรีที่ 6 ถูกปลดจากราชบัลลังก์และเจ้าชายเอ็ดเวิร์ด ดยุกแห่งยอร์ก พระโอรสในเจ้าชายริชาร์ดขึ้นสืบราชสมบัติต่อเป็นพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 4 (Edward IV) แต่ความขัดแย้งระหว่าง 2 ราชวงศ์ก็ยังคงมีอยู่ ต่อมา เมื่อพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 4 เสด็จสวรรคตในเดือนเมษายน ค.ศ. 1483 พระราชโอรสพระองค์ใหญ่พระชนมพรรษา 12 พรรษา เสด็จขึ้นครองราชย์ต่อเป็นพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 5 (Edward V) แต่ในที่สุดก็ทรงถูกเจ้าชายริชาร์ด ดยุกแห่งกลอสเตอร์ พระปิตุลา ซึ่งราชสมบัติไปปราบดาภิเษกเป็นพระเจ้าริชาร์ดที่ 3 (Richard III) ขณะที่อดีตพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 5 และ เจ้าชายริชาร์ดแห่งซอลส์เบอรี ดยุกแห่งยอร์ก (Richard of Shrewsbury, Duke of York) พระอนุชา ถูกคุมพระองค์ในหอคอยลอนดอน แล้วต่อมาก็หายสาบสูญไป⁴³

สงครามดอกกุหลาบสิ้นสุดลงเมื่อเฮนรี ทิวดอร์ทายาทสายราชวงศ์แลงคาสเตอร์เอาชนะพระเจ้าริชาร์ดที่ 3 (Richard III) จากราชวงศ์ยอร์ก และปราบดาภิเษกเป็นพระเจ้าเฮนรีที่ 7 (Henry VII) พระองค์ทรงตระหนักว่าเพียงสิทธิในฐานะผู้ชนะ (right of conquest) และการมีเชื้อสายแห่งราชวงศ์แลงคาสเตอร์อาจไม่เพียงพอที่จะทำให้พระองค์ทรงได้รับการยอมรับโดยไร้ข้อกังขา จึงทรงอภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงเอลิซาเบธ แห่งยอร์ก (Elizabeth of York) พระราชธิดาในพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 4 เพื่อสร้างความชอบธรรมต่อฝ่ายที่สนับสนุนราชวงศ์ยอร์กอีกทางหนึ่ง⁴⁴

³⁹ เฟ็งอ้าง 100-101.

⁴⁰ ชื่อเหตุการณ์ “สงครามดอกกุหลาบ” เป็นชื่อเหตุการณ์ที่เรียกขานกันในภายหลัง โดยมีที่มาจากตราสัญลักษณ์ของทั้ง 2 ราชวงศ์โดยกุหลาบแดงเป็นสัญลักษณ์ของราชวงศ์แลงคาสเตอร์และกุหลาบขาวเป็นสัญลักษณ์ของราชวงศ์ยอร์ก.

⁴¹ Alfred Bailey (เชิงอรรถ 25) 51-52.

⁴² Lynsey Wood (เชิงอรรถ 33) 27.

⁴³ เฟ็งอ้าง 28.

⁴⁴ Michael Hicks (เชิงอรรถ 36) 44.

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าการสืบราชสันตติวงศ์ของราชวงศ์อังกฤษในสมัยศักราช สวามิภักดิ์ค่อนข้างขาดความชัดเจนแน่นอนและยุ่งเหยิง แม้จะมีการก่อรูปของกฎหมายประเพณีอันมี ลักษณะเป็นการทั่วไปในช่วงศตวรรษที่ 13⁴⁵ แต่ในทางปฏิบัติการเจาะจงพระนามรัชทายาทยังคงเป็น สิทธิขาดของพระมหากษัตริย์ และการเสด็จขึ้นครองราชย์ของพระมหากษัตริย์ยังมีเรื่องการให้ ความสนับสนุนของขุนนางมาเกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นไปโดยสภาพของระบบศักดินาสวามิภักดิ์ที่ขุนนางมีอิทธิพล ต่อพระราชอำนาจพระมหากษัตริย์พอสมควร

3.2 สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์

เมื่อเฮนรี ทิวเดอร์ชนะสงคราม จึงได้ปราบดาภิเษกขึ้นเป็นกษัตริย์ เฉลิมพระนามว่าพระเจ้าเฮนรี ที่ 7 (Henry VII) ตั้งราชวงศ์ใหม่ชื่อว่าราชวงศ์ทิวเดอร์ (House of Tudor) ในยุคนี้นี้ การสืบราชสันตติวงศ์ ก็ยังคงเป็นหลักว่าด้วยการสืบสายโลหิตเป็นหลัก การสืบราชสันตติวงศ์คงเป็นเรื่องหลักสิทธิของบุตรหัวปี เป็นสำคัญ โดยเป็นที่ชัดเจนว่าเปิดโอกาสให้เจ้าหญิงเสด็จขึ้นครองราชย์เป็นสมเด็จพระราชินีนาถได้ โดยจะให้สิทธิเจ้าชายก่อนเจ้าหญิง⁴⁶

อย่างไรก็ดี ในรัชกาลพระเจ้าเฮนรีที่ 8 (Henry VIII) ผู้เป็นพระราชโอรสในพระเจ้าเฮนรีที่ 7 ก็ปรากฏว่าทรงมีพระบรมราชโองการเกี่ยวกับการสืบราชสันตติวงศ์ที่เป็นการแตกต่างไปจากหลักสิทธิ ของบุตรหัวปีหลายครั้ง ส่วนหนึ่งมาจากชีวิตสมรสที่ยุ่งเหยิงของพระองค์ เช่น เมื่อพระเจ้าเฮนรีที่ 8 ทรงหย่ากับพระนางแคทเธอรีนแห่งอารากอน (Catherine of Aragon) เพื่ออภิเษกสมรสใหม่กับ พระนางแอนน์ โบลีน (Anne Boleyn) พระองค์ก็ออกพระราชบัญญัติว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ ฉบับแรก (First succession act) ให้เจ้าหญิงแมรี พระธิดาที่ประสูติแต่พระนางแคทเธอรีนแห่งอารากอน เป็นบุตรนอกสมรสและตัดออกจากการสืบราชสันตติวงศ์ และกรณีเจ้าหญิงเอลิซาเบธที่ประสูติแต่พระนาง แอนน์ โบลีน ก็ประสบชะตากรรมทำนองเดียวกัน เมื่อพระนางแอนน์ โบลีนถูกสำเร็จโทษและพระเจ้า เฮนรีที่ 8 ก็อภิเษกสมรสใหม่กับพระนางเจน ซีมัวร์ (Jane Seymour)⁴⁷ เจ้าหญิงเอลิซาเบธก็ถูก ประกาศให้เป็นบุตรนอกสมรสและข้ามจากการสืบราชสันตติวงศ์ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการสืบ ราชสันตติวงศ์ฉบับที่ 2 (second succession act) อย่างไรก็ดี ใน ค.ศ. 1543 พระเจ้าเฮนรีที่ 8 ก็ทรงออกพระราชบัญญัติว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ฉบับที่ 3 (Third succession act) ให้เจ้าหญิงแมรี และเจ้าหญิงเอลิซาเบธอยู่ในลำดับการสืบพระราชสันตติวงศ์อีกครั้ง โดยอยู่ต่อท้ายเจ้าชายเอ็ดเวิร์ด พระราชโอรสในพระเจ้าเฮนรีที่ 8 อันประสูติแต่พระนางเจน ซีมัวร์ ทายาทของเจ้าชายเอ็ดเวิร์ด และ

⁴⁵ วิศรุต คิตติ (เชิงอรรถ 19) 143.

⁴⁶ Lynsey Wood (เชิงอรรถ 33) 29.

⁴⁷ Anna Whitelock, *Mary Tudor: England's First Queen* (Bloomsbury 2009) 91.

ทายาทของพระเจ้าเฮนรีที่ 8 กับพระราชินีพระองค์อื่น ๆ ที่อาจจะทรงมีในอนาคต⁴⁸ ทั้งนี้พระเจ้าเฮนรีที่ 8 ยังทำพระราชพินัยกรรมโดยโปรดให้ข้ามสายของพระนางมาร์กาเร็ต พระเชษฐภคินีที่อภิเษกสมรสกับพระเจ้าเจมส์ที่ 4 แห่งสกอตแลนด์ออกจากการสืบราชสันตติวงศ์⁴⁹ เพราะไม่ทรงปรารถนาจะให้สายราชวงศ์สจวตของกษัตริย์สกอตแลนด์ขึ้นครองราชสมบัติอังกฤษ

เมื่อพระเจ้าเฮนรีที่ 8 เสด็จสวรรคตในวันที่ 28 มกราคม ค.ศ. 1547 เจ้าชายเอ็ดเวิร์ดได้รับราชสมบัติต่อมา เอลิสมพระนามเป็นพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 6 (Edward VI) ทว่ารัชกาลของพระองค์ก็มีได้อยู่ยาวนานนัก ปลายรัชกาลพระองค์เริ่มประชวรหนักและมีความกังวลว่าถ้าให้เจ้าหญิงแมรีที่ทรงนับถือนิกายโรมันคาทอลิกอาจจะทำให้เกิดความขัดแย้งกับนิกายแองกลิคันที่พระเจ้าเฮนรีที่ 8 และพระองค์ให้การสนับสนุนอยู่ได้ จึงมีพระราชพินัยกรรมให้ข้ามพระเชษฐภคินีทั้ง 2 พระองค์เสียและตั้งเลดี้เจน เกรย์ (Jane Grey) พระนัดดาในเจ้าหญิงแมรี ทิวเดอร์พระชนิษฐาในพระเจ้าเฮนรีที่ 8 สืบราชสมบัติต่อ⁵⁰ แต่เจนก็ไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควรนัก หลังพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 6 สวรรคตในวันที่ 6 กรกฎาคม 1553 เจนสืบราชสมบัติ “โดยพฤตินัย” ได้ 9 วัน ก็ถูกโค่นล้มโดยฝ่ายที่สนับสนุนเจ้าหญิงแมรี เจนถูกคุมขังและสำเร็จโทษในที่สุด⁵¹ เจ้าหญิงแมรีก็ได้ขึ้นครองราชย์เป็นสมเด็จพระราชินีนาถแมรีที่ 1 (Mary I) จวบจนพระนางเสด็จสวรรคต เจ้าหญิงเอลิซาเบธ พระชนิษฐารับราชสมบัติต่อมาเป็นสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ 1 (Elizabeth I)

สืบเนื่องจากสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ 1 ไม่ทรงอภิเษกสมรส เชื้อสายในพระเจ้าเฮนรีที่ 8 จึงสิ้นสุดลงแต่เพียงเท่านี้ ในรัชกาลของพระนางจึงมีข้อถกเถียงว่าราชสมบัติจะตกแก่สายใดระหว่างสายพระนางมาร์กาเร็ต พระเชษฐภคินีในพระเจ้าเฮนรีที่ 8 หากอ้างตามสิทธิของบุตรหัวปีกับสายเจ้าหญิงแมรี ทิวเดอร์ พระชนิษฐาในพระเจ้าเฮนรีที่ 8 หากอ้างตามพระราชพินัยกรรมในพระเจ้าเฮนรีที่ 8

อย่างไรก็ดีในปลายรัชกาล คณะรัฐมนตรีของสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ 1 เริ่มมีพฤติกรรมที่จะเพิกเฉยต่อพระราชพินัยกรรมในพระเจ้าเฮนรีที่ 8 และให้การสนับสนุนพระเจ้าเจมส์ที่ 6 แห่งสกอตแลนด์ พระราชปนัดดาในพระนางมาร์กาเร็ตเป็นรัชทายาทลำดับ 1 ด้วยทรงมีสถานะเป็นพระญาติที่สนิทที่สุดและมีสิทธิในการสืบราชสันตติวงศ์โดยชอบธรรม⁵² ได้มีการรับรองอย่างเป็นทางการ

⁴⁸ Lynsey Wood (เชิงอรรถ 33) 30.

⁴⁹ Levine Mortimer, “A Parliamentary Title to the Crown in Tudor England” (1962) 25(2) *Huntington Library Quarterly* 121, 122.

⁵⁰ Linda Porter, *Mary Tudor: The First Queen* (Hachette Digital 2007) 188-189.

⁵¹ Eric R Delderfield, *King & Queen of England* (Stein and Day 1982) 70.

⁵² David Starkey, *Crown and Country: A History of England Through the Monarchy Crown & country* (HarperCollins Publishers 2010) 325.

ทางการว่าสายการสืบราชสมบัติจะถูกส่งต่อไปยังสายของพระนางมาร์กาเรต ทำให้พระเจ้าเจมส์ที่ 6 แห่งสกอตแลนด์ พระราชปนัดดาในพระนางมาร์กาเรตจึงรับราชสมบัติอังกฤษต่อมา เฉลิมพระนามเป็นพระเจ้าเจมส์ที่ 1 ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์สจวต (House of Stuart)

ในราชวงศ์สจวต การสืบราชสันตติวงศ์ไม่มีปัญหาเพราะพระมหากษัตริย์ทรงมีรัชทายาทที่ชัดเจนแน่นอน การสืบราชสันตติวงศ์คงเป็นไปตามหลักสิทธิของบุตรหัวปี และไม่ปรากฏว่าพระมหากษัตริย์มีการออกพระราชบัญญัติหรือพระราชพินัยกรรมที่แตกต่างไปจากหลักของสิทธิของบุตรหัวปีแต่ประการใด พระเจ้าเจมส์ที่ 1 มีพระราชโอรสพระองค์ใหญ่คือเจ้าชายเฮนรี เฟรเดอริก (Henry Frederick, Prince of Wales) สถิติฐานรัชทายาทจนกระทั่งเจ้าชายเสด็จทิวงคตใน ค.ศ. 1612 ตำแหน่งรัชทายาทจึงตกแก่เจ้าชายชาร์ลส์ พระราชโอรสพระองค์รองในพระเจ้าเจมส์ที่ 1 ต่อมาเจ้าชายชาร์ลส์เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 1 (Charles I) ใน ค.ศ. 1625⁵³

เนื่องจากราชวงศ์สจวตนับถือนิกายโรมันคาทอลิกขณะที่ขุนนางอังกฤษขณะนั้นโดยมากเป็นโปรเตสแตนต์สืบเนื่องจากการปฏิรูปศาสนาของพระเจ้าเฮนรีที่ 8 จึงเกิดความขัดแย้งกับพระมหากษัตริย์กับรัฐสภาบ่อยครั้งจนกระทั่งการสำเร็จโทษพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 1 ใน ค.ศ. 1640 ทำให้อังกฤษเข้าสู่สมัยไร้กษัตริย์ไปช่วงหนึ่ง⁵⁴ โดยมีโอลิเวอร์ ครอมเวลล์ ดำรงตำแหน่งเจ้าผู้พิทักษ์ (Lord protector) จนกระทั่งถึงแก่กรรมใน ค.ศ. 1658 ตามมาด้วยการฟื้นฟูระบอบกษัตริย์อีกครั้งใน ค.ศ. 1660⁵⁵ โดยมีการกราบบังคมทูลเชิญเจ้าชายชาร์ลส์ เจ้าชายแห่งเวลส์ที่ลี้ภัยอยู่ที่ฝรั่งเศสกลับมาครองราชย์เป็นพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 2 (Charles II) แลกกับการที่ทรงยอมรับที่จะปกครองประเทศตามความเห็นชอบของรัฐสภาทุกประการ⁵⁶ ในรัชกาลนี้ความขัดแย้งระหว่างพระมหากษัตริย์กับรัฐสภายังไม่รุนแรงเท่ารัชกาลก่อนหน้า ทั้งพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 2 ทรงนับถือโปรเตสแตนต์ (แม้จะทรงเปลี่ยนนิกายเป็นโรมันคาทอลิกในวาระสุดท้ายแห่งพระชนม์ชีพก็ตาม) ทว่าความยุ่งยากจะเกิดขึ้นในภายภาคหน้าเมื่อพระอนุชาของพระองค์เสด็จขึ้นครองราชย์เป็นพระเจ้าเจมส์ที่ 2 (James II)

จะเห็นได้ว่าในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พระมหากษัตริย์อังกฤษยังคงมีสิทธิขาดในการตราและแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ โดยต่างไปจากหลักสิทธิของบุตรหัวปี อย่างไรก็ดีในบางกรณีผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งตามพระบรมราชโองการหรือพระราชพินัยกรรมไม่ได้รับการสนับสนุน

⁵³ Alfred Bailey (เชิงอรรถ 25) 207-208.

⁵⁴ ดู ชาติกร ชุ่มวัฒนะ และอนันต์ชัย เลาหะพันธุ์, 'การสืบราชบัลลังก์อังกฤษของราชวงศ์แฮโนเวอร์ : มาตรการสุดท้ายในการยุติความขัดแย้งทางศาสนา' (2557) 32(2) วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร 73, 89-90.

⁵⁵ บุญศรี มิวังค้อไชย, *กฎหมายรัฐธรรมนูญ* (พิมพ์ครั้งที่ 10, โครงการตำราและเอกสารประกอบการเรียนการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) 49.

⁵⁶ สุปราณี มุขวิจิต (เชิงอรรถที่ 27) 379.

จากขุนนางเท่าที่ควร การสืบราชสันตติวงศ์ก็ยังคงเป็นเรื่องการเคี้ยวเคี้ยวแข่งขันกันระหว่างกลุ่มอำนาจ อยู่เช่นเดิม แม้จะไม่รุนแรงเท่าสมัยพิวตลก็ตาม มาถึงขั้นนี้ก็พอบ่งชี้ได้แล้วว่า แม้ระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์จะเอื้อให้พระมหากษัตริย์มีพระราชอำนาจเบ็ดเสร็จ ไม่ต้องประนีประนอมกับ กลุ่มขุนนางแต่ประการใด ซึ่งมองโดยผิวเผินอาจจะเป็นกรณีที่สถาบันพระมหากษัตริย์อังกฤษ ถูกประดิษฐ์ขึ้นไว้อย่างมั่นคงแล้ว แต่การที่ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เปิดให้พระมหากษัตริย์มี พระราชอำนาจเต็มรวมทั้งการตรากฎหมายว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ตามพระราชหฤทัย ก็อาจจะ ตามมาซึ่งความยุ่งยากบานปลายภายหลังการสวรรคตของพระมหากษัตริย์พระองค์นั้นได้เช่นเดียวกัน

3.3 สมัยราชาธิปไตยใต้รัฐธรรมนูญ

รัชกาลพระเจ้าเจมส์ที่ 2 สืบเนื่องจากพระองค์ทรงนับถือนิกายโรมันคาทอลิกและมีท่าที ที่ไม่สามารถที่จะทรงร่วมงานกับรัฐสภาที่ส่วนใหญ่นับถือโปรเตสแตนต์ได้ สถานการณ์เริ่มแย่งลง เมื่อพระราชินีแมรีแห่งโมเดนา (Mary of Modena) ในพระเจ้าเจมส์ที่ 2 มีพระประสูติกาลพระราชโอรส ทรงพระนามว่าเจ้าชายเจมส์ซึ่งทรงนับถือนิกายโรมันคาทอลิกตามพระราชบิดาและพระ ราชมารดา ทำให้รัฐสภาอังกฤษเกรงว่าพระมหากษัตริย์อังกฤษรัชกาลต่อ ๆ ไปคงต้องนับถือนิกายโรมันคาทอลิก เป็นแน่ และความขัดแย้งกับรัฐสภาก็จะไม่วันจบสิ้น ขั้วกษัตริย์จึงกล่าวนำไปสู่การปฏิวัติอันรุ่งโรจน์ ในปี 1689 ซึ่งนำไปสู่การถอดถอนพระเจ้าเจมส์ที่ 2 ออกจากราชสมบัติ และการกราบบังคมทูลเชิญ เจ้าหญิงแมรี และเจ้าชายวิลเลียมแห่งออเรนจ์ พระราชธิดาและพระราชบุตรเขยในพระเจ้าเจมส์ที่ 2 ที่ทรงนับถือนิกายโปรเตสแตนต์ขึ้นสืบราชสันตติวงศ์ต่อไป⁵⁷ เฉลิมพระนามเป็นสมเด็จพระราชินีนาถ แมรีที่ 2 (Mary II) และพระเจ้าวิลเลียมที่ 3 (William III) ตามลำดับ⁵⁸

ภายหลังการปฏิวัติอันรุ่งโรจน์ตามมาด้วยการประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิ ค.ศ. 1689 อันมีวัตถุประสงค์เพื่อกีดกันมิให้พระราชวงศ์ที่นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกขึ้นครองราชย์ เพื่อป้องกันปัญหาความขัดแย้งระหว่างพระมหากษัตริย์กับรัฐสภา⁵⁹ โดยมีบทบัญญัติอันเกี่ยวกับการ สืบราชสันตติวงศ์ โดยกำหนดให้ทายาทของพระเจ้าวิลเลียมที่ 3 กับสมเด็จพระราชินีนาถแมรีที่ 2 เจ้าหญิงแอนน์ซึ่งเป็นพระชนิษฐาในสมเด็จพระราชินีนาถแมรีที่ 2 และทายาทของเจ้าหญิงแอนน์เป็น

⁵⁷ แม้ว่าใน the Bill of Rights จะได้เขียนคำปรารภไว้ว่าพระเจ้าเจมส์ที่ 2 สละอำนาจการปกครอง และเป็นกรณีที่ พระเจ้าเจมส์ที่ 2 เสด็จลี้ภัยไปเสียก่อนที่จะเกิดเหตุรุนแรง แต่พฤติการณ์ที่รัฐสภาอังกฤษให้การสนับสนุนพระเจ้าวิลเลียมที่ 3 และสมเด็จพระราชินีนาถแมรีที่ 2 ก็เป็นการที่คาดหมายได้ว่ารัฐสภาไม่ประสงค์ที่จะให้พระเจ้าเจมส์ที่ 2 และทายาทที่ทรงนับถือ ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกขึ้นสืบราชสันตติวงศ์ต่อไป.

⁵⁸ ชาคิต ชุมวัฒน์ และอนันต์ชัย เลหาพันธ์ (เชิงอรธ 54) 92-94.

⁵⁹ น้ำเงิน บุญเยี่ยม, *ประวัติศาสตร์ยุโรปต้นยุคใหม่ ค.ศ. 1450-1789* (มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2541) 225.

ผู้มีสิทธิในการสืบราชสันตติวงศ์ โดยมีเงื่อนไขว่าหากมีทายาทของผู้ใดให้การสนับสนุนพระสันตะปาปา หรือสมรสกับผู้สนับสนุนพระสันตะปาปา ให้ตัดสิทธิผู้นั้นจากการสืบราชสันตติวงศ์⁶⁰

ต่อมาใน ค.ศ. 1694 สมเด็จพระราชินีนาถแมรีที่ 2 เสด็จสวรรคตโดยไม่มีพระทายาท และต่อมาในวันที่ 30 กรกฎาคม ค.ศ. 1700 เจ้าชายวิลเลียม ดยุกแห่งกลอสเตอร์ (Prince William, Duke of Gloucester) พระราชโอรสพระองค์สุดท้ายของเจ้าหญิงแอนน์ที่มีพระชนม์ชีพสิ้นพระชนม์ลง และเป็นที่แน่ชัดแล้วว่าเจ้าหญิงแอนน์จะไม่สามารถมีทายาทได้อีก ด้วยความเกรงว่าราชบัลลังก์อังกฤษ จะตกแก่เจ้าชายเจมส์และพระราชวงศ์สายที่ทรงนับถือนิกายโรมันคาทอลิกจะกลับมาครองราชย์อีกครั้ง รัฐสภาจึงตราพระราชบัญญัติว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ 1701 (Act of Settlement 1701) พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้เจ้าหญิงโซเฟีย (Electress Sophia) พระราชนัดดาในพระเจ้าเจมส์ที่ 1⁶¹ เป็นรัชทายาทลำดับถัดไปต่อจากเจ้าหญิงแอนน์ ทั้งนี้ พระราชบัญญัติว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ 1701 ยังคงกำหนดให้ตัดสิทธิเจ้านายที่นับถือนิกายโรมันคาทอลิกหรือสมรสกับผู้นับถือนิกาย โรมันคาทอลิก⁶² และพระมหากษัตริย์ต้องนับถือนิกายแองกลิคัน ซึ่งหลักการนี้ก็ยังคงเน้นย้ำหลักห้าม พระมหากษัตริย์นับถือนิกายโรมันคาทอลิกเหมือนเดิม ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นหลักเกณฑ์พื้นฐาน ในการสืบราชสันตติวงศ์เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน จะเห็นวามาจนถึงตอนนี้ การกำหนดกฎเกณฑ์ว่าด้วยการ สืบราชสันตติวงศ์ของพระมหากษัตริย์อังกฤษเป็นสิทธิขาดของรัฐสภาแล้ว และต่อไปก็จะมีกรณี ที่มีการที่พระมหากษัตริย์กำหนดองค์รัชทายาทผิดแผกไปจากสายการสืบราชสันตติวงศ์อีกวันแต่จะ แก้ไขโดยกระบวนการนิติบัญญัติผ่านรัฐสภา

วันที่ 8 มีนาคม ค.ศ. 1702 พระเจ้าวิลเลียมที่ 3 เสด็จสวรรคต เจ้าหญิงแอนน์เสด็จขึ้น ครองราชย์ต่อมาเป็นสมเด็จพระราชินีนาถแอนน์ (Anne) ในรัชกาลนี้มีการตราพระราชบัญญัติสหภาพ ค.ศ. 1707 ทำให้อังกฤษและสกอตแลนด์ได้รวมเป็นราชอาณาจักรบริเตนใหญ่ และการออก พระราชบัญญัติว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ ค.ศ. 1707 ทำให้หลักการตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการ สืบราชสันตติวงศ์ ค.ศ. 1701 มีผลไปถึงฝั่งสกอตแลนด์ด้วย⁶³

เมื่อสมเด็จพระราชินีนาถแอนน์เสด็จสวรรคตในวันที่ 1 สิงหาคม ค.ศ. 1714 ราชบัลลังก์ อังกฤษจึงตกแก่สายของเจ้าหญิงโซเฟียแห่งฮันโนเวอร์ แต่เนื่องจากเจ้าหญิงโซเฟียสิ้นพระชนม์ไปก่อนหน้านั้นแล้ว ราชบัลลังก์อังกฤษจึงตกแก่จอร์จ หลุยส์แห่งฮาโนเวอร์ (George Louis of Hanover) พระราชโอรสในเจ้าหญิงโซเฟีย เอลิซาเบทเป็นพระเจ้าจอร์จที่ 1 (George I) ปฐมกษัตริย์แห่ง

⁶⁰ วิษณุ เครืองาม, *กฎหมายรัฐธรรมนูญ* (พิมพ์ครั้งที่ 3, นิติบรรณาการ 2530) 113.

⁶¹ โกเมศ ขวัญเมือง, *กฎหมายรัฐธรรมนูญและสถาบันการเมืองของสหราชอาณาจักร* (วิญญูชน 2564) 77.

⁶² วิษณุ เครืองาม (เชิงอรธ 60) 114.

⁶³ โกเมศ ขวัญเมือง (เชิงอรธ 61) 77.

ราชวงศ์ฮันโนเวอร์ (House of Hanover)⁶⁴ ซึ่งพระเจ้าจอร์จที่ 1 นี่เองที่ทรงเป็นพระราชบุพการีสายตรงของพระมหากษัตริย์และสมเด็จพระราชินีนาถอังกฤษรัชกาลหลัง ๆ ทุกพระองค์⁶⁵

หลังรัชกาลพระเจ้าจอร์จที่ 1 เป็นต้นมา การสืบราชสันตติวงศ์คงเป็นไปตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ ค.ศ. 1701 และหลักสิทธิของบุตรหัวปีโดยไม่ปรากฏว่ามีการตรากฎหมายแก้ไขในลักษณะสาระสำคัญจนกระทั่ง ค.ศ. 2013 ดังจะอธิบายต่อไป

ในราชวงศ์ฮันโนเวอร์ปรากฏว่ามีการตรากฎหมายเกี่ยวกับผู้สำเร็จราชการ (Regency acts) ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับกรณีที่พระมหากษัตริย์สวรรคตขณะที่องค์รัชทายาทยังทรงพระเยาว์ ให้แต่งตั้งบุคคลตามพระราชบัญญัติเป็นผู้สำเร็จราชการ แสดงถึงหลักการไม่ตั้งมั่นความประมาทของราชสำนักอังกฤษอีกทางหนึ่ง ธรรมเนียมนี้มีเรื่อยมาจนถึงรัชกาลสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ 2 โดยพระราชบัญญัติผู้สำเร็จราชการ ค.ศ. 1953 ที่ระบุว่าถ้าสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ 2 สวรรคต และเจ้าชายรัชทายาทยังทรงพระเยาว์ ให้เจ้าชายฟิลิป ดยุกแห่งเอดินบะระเป็นผู้สำเร็จราชการ⁶⁶

นอกจากนี้ในรัชกาลพระเจ้าจอร์จที่ 3 ยังมีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยการอภิเษกสมรสของพระราชวงศ์ ค.ศ. 1772 (Royal Marriage act 1772) เพื่อให้พระมหากษัตริย์เข้าไปควบคุมการเลือกคู่อภิเษกสมรสของบรรดาผู้สืบเชื้อสายแห่งพระเจ้าจอร์จที่ 2 ที่การสมรสจะชอบด้วยกฎหมายต้องมีการขอพระบรมราชานุญาตเสียก่อน

ค.ศ. 1936 มีการแก้ไขโดยการออกกฎหมายฉบับใหม่อีกครั้ง ที่รัฐสภาอังกฤษออกพระราชบัญญัติว่าด้วยการสละราชสมบัติของพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 8 (His Majesty King Edward the Eighth's Abdication Act, 1937) โดยมีเนื้อหาให้ตัดทายาทของพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 8 และวอลลิส ซิมป์สันออกจากการสืบราชสันตติวงศ์⁶⁷ เพื่อมิให้เกิดความลักลั่นในการจัดลำดับการสืบราชสันตติวงศ์ภายหลังพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 8 สละราชสมบัติให้เจ้าชายอัลเบิร์ต ดยุกแห่งยอร์ก (Albert, Duke of York) พระอนุชาที่ต่อมาเสวยราชย์เป็นพระเจ้าจอร์จที่ 6

อย่างไรก็ดี พระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 8 ที่ต่อมาสละราชสมบัติเป็น ดยุกแห่งวินด์เซอร์และพระนางวอลลิสก็ไม่มีทายาทด้วยกัน และเมื่อพระเจ้าจอร์จที่ 6 เสด็จสวรรคตลงในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ ค.ศ.

⁶⁴ ชาคิต ชุ่มวัฒนะ และอนันต์ชัย เลหาะพันธุ์ (เชิงอรรถ 54) 103-104.

⁶⁵ ราชวงศ์ฮันโนเวอร์เปลี่ยนชื่อราชวงศ์แซ็กส์-โคบูร์กและโกธาใน ค.ศ. 1901 เนื่องจากพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 7 (Edward VII) ทรงถือราชวงศ์ตามพระราชบิดาคือเจ้าชายอัลเบิร์ต เจ้าชายพระราชสวามี และเปลี่ยนชื่อราชวงศ์อีกครั้งใน ค.ศ. 1917 เป็นราชวงศ์วินด์เซอร์ ในรัชกาลพระเจ้าจอร์จที่ 5 เพื่อตอบโต้การเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 ของเยอรมัน.

⁶⁶ Regency Act 1953 section 1.

⁶⁷ อมรรัตน์ กุลสุจริต, 'ประมุขของรัฐในระบบรัฐสภา : ศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์กฎหมายรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบกรณีของประเทศไทย ฝรั่งเศสเยอรมัน ญี่ปุ่น และไทย' (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2541) 83-84.

1952 เจ้าหญิงเอลิซาเบธ ดัชเชสแห่งเอดินบะระ (Elizabeth, Duchess of Edinburgh) พระราชธิดาพระองค์ใหญ่จึงเสด็จขึ้นครองราชย์ต่อ เอลิซาเบธเป็นสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ 2 (Elizabeth II)

ในรัชกาลสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ 2 มีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ 2013 (Succession to the Throne Act, 2013) โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้มีลักษณะที่ผ่อนปรนความเข้มงวดในการสืบราชสันตติวงศ์ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ ค.ศ. 1701 ลงไปบ้างโดยมีหลักการสำคัญเกี่ยวกับการสืบราชสันตติวงศ์ 2 ประการดังนี้

1. การอภิเษกสมรสกับผู้ที่นับถือนิกายโรมันคาทอลิกจะไม่ถูกตัดสิทธิในการสืบราชสันตติวงศ์อีกต่อไป⁶⁸

2. ให้เจ้าชายและเจ้าหญิงที่ประสูติหลัง ค.ศ. 2013 มีสิทธิในการสืบราชสมบัติเท่ากัน โดยเรียงลำดับอาวุโส จากเดิมที่ให้สิทธิเจ้าชายก่อน⁶⁹

นอกจากนี้ยังมีประเด็นเรื่องการขอพระบรมราชานุญาตของพระมหากษัตริย์ในการอภิเษกสมรสด้วย โดยมีผลผูกพันเฉพาะรัชทายาท 6 ลำดับแรกของการสืบราชสันตติวงศ์ ซึ่งหากฝ่าฝืนก็จะถูกตัดสิทธิในการสืบราชสันตติวงศ์

4. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสืบราชสันตติวงศ์ของอังกฤษ

พิจารณาพัฒนาการการสืบราชสันตติวงศ์ของราชบัลลังก์อังกฤษ อังกฤษมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสืบราชสันตติวงศ์ของพระมหากษัตริย์หลายฉบับด้วยกัน นอกเหนือไปจากกฎหมายประเพณีที่ว่าด้วยสิทธิของบุตรหัวปีหลัก ได้แก่ หลักว่าต้องเป็นบุตรโดยกำเนิดที่เกิดจากการสมรสที่ชอบด้วยกฎหมาย⁷⁰ โดยให้สิทธิดีกว่าแก่พระราชโอรส พระราชธิดาจะมีสิทธิเสวยราชย์ได้ต่อเมื่อพระมหากษัตริย์ไม่มีพระราชโอรส⁷¹ หลักการนี้เข้ามาในราชวงศ์อังกฤษเรื่อยมาจนกระทั่งการออกพระราชบัญญัติว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ 2013 ที่ให้สิทธิเจ้าชายและเจ้าหญิงเท่าเทียมกัน

นอกจากนี้ยังมีการตรากฎหมายโดยรัฐสภาในการจำกัดขอบเขตของหลักสิทธิของบุตรหัวปี เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิ 1689 (Bill of Rights 1689) พระราชบัญญัติว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ 1701 (Act of Settlement 1701) ซึ่งมีเนื้อหาในลักษณะกีดกันเจ้านายที่ทรงนับถือ

⁶⁸ Neil Parpworth, 'The Succession to the Crown Act 2013: Modernising the Monarchy' (2013) 76(6) The Modern Law Review 1070, 1078.

⁶⁹ เพิ่งอ้าง 1077.

⁷⁰ วิศรุต คิตติ (เชิงอรรถ 19) 144-146.

⁷¹ Neil Parpworth (เชิงอรรถ 68) 1075.

นิกายโรมันคาทอลิกหรืออภิเชกสมรสกับผู้ที่นับถือนิกายโรมันคาทอลิกออกจากการสืบราชสันตติวงศ์ หรือพระราชบัญญัติว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ 2013 (Succession to the Throne Act, 2013) ที่มีประเด็นเรื่องการขอพระบรมราชานุญาตในการอภิเชกสมรสของพระราชวงศ์บางพระองค์

อนึ่ง มีข้อสังเกตว่าอังกฤษเป็นประเทศที่ใช้รัฐธรรมนูญประเพณีที่ไม่ได้มีการประมวล เป็นลายลักษณ์อักษรฉบับเดียว (uncodified constitution) ดังนั้น บทบัญญัติทั้งหลายจึงค่อนข้าง กระจัดกระจายอยู่ทั้งที่เป็นกฎหมายธรรมดา จารีตประเพณี และคำพิพากษาของศาล หากจะศึกษา กฎหมายรัฐธรรมนูญอังกฤษจึงต้องพึงพาอาศัยเอกสารหลายฉบับ⁷²

ทั้งนี้อังกฤษยังใช้หลักความเป็นสูงสุดของรัฐสภา (Supremacy of the Parliament) กล่าวคือ รัฐสภามีสิทธิที่จะบัญญัติหรือยกเลิกกฎหมายใด ๆ ก็ได้ และตามกฎหมายอังกฤษ ไม่มีองค์กรอื่นใด ที่จะมีอำนาจลบล้างหรือไม่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายที่ตราโดยรัฐสภา⁷³ ซึ่งรวมถึงกฎหมายว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ด้วย⁷⁴ แม้ฟังดูประหนึ่งว่ารัฐสภามีอำนาจสิทธิขาดและอาจออกกฎหมายได้ตาม อำเอใจ แต่พิจารณาสภาพของรัฐสภาที่เป็นองค์กรกลุ่ม การเสนอร่างกฎหมายแต่ละครั้งย่อมมี การพิจารณาไตร่ตรองทบทวนตัวบทบัญญัติพอสมควร และอาจมีการเสนอแนะแนวทางการแก้ไข กฎหมายด้วย ฉะนั้น อำนาจรัฐสภาในการตรากฎหมายจึงมีลักษณะที่ผ่านการไตร่ตรองทบทวนมากกว่า พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในสมัยสมบูรณ์อำนาจอธิปไตยที่มักจะเป็นการใช้พระราชอำนาจ โดยลำพังเฉพาะพระองค์พระมหากษัตริย์ และไม่ใช่เรื่องอำนาจทางข้อเท็จจริงดังปรากฏในสมัยศักดินา สวามิภักดิ์

ทั้งนี้ หากพิจารณาถึงหลักการสำคัญในกฎหมายว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์อังกฤษ สามารถ จำแนกประเด็นได้ดังนี้

4.1 หลักสืบสายโลหิต

การสืบราชสันตติวงศ์ของราชบัลลังก์อังกฤษใช้หลักการสืบสายโลหิตโดยไม่คำนึงถึง ฐานันดรศักดิ์ แม้ผู้อยู่ในลำดับการสืบราชสันตติวงศ์จะมีฐานะสามัญชนแต่หากอยู่ในข่ายที่ สืบราชสันตติวงศ์ได้ ก็สามารถเป็นพระมหากษัตริย์หรือสมเด็จพระราชินีนาถได้ แต่มีเงื่อนไขว่าต้องเป็น บุตรที่เกิดจากการสมรสที่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งแนวคิดนี้จะต่างจากบางประเทศในยุโรป เช่น การสืบ

⁷² บวรศักดิ์ อุวรรณโน, *คำอธิบายวิชากฎหมายรัฐธรรมนูญ* (มานิตย์ จุมปา ผู้แก้ไขเพิ่มเติม, พิมพ์ครั้งที่ 4, เนติบัณฑิตยสภา 2563) 11.

⁷³ AV Dicey, *Introduction to the study of the law of the Constitution* (Macmillan Press 1975) 39-40.

⁷⁴ เจษฎา พรไชยา, *พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ของประเทศไทยกับประเทศอังกฤษ* (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2546) 156.

ราชสันตติวงศ์ของจักรวรรดิออสเตรีย-ฮังการี จักรวรรดิรัสเซีย ราชอาณาจักรกรีซที่ไม่ยอมรับการอภิเษกสมรสต่างฐานันดร⁷⁵ กล่าวคือผู้ที่จะเป็นพระมหากษัตริย์หรือจักรพรรดิได้ นอกจากเป็นบุตรที่เกิดจากการสมรสที่ชอบด้วยกฎหมาย ยังต้องมาจากการสมรสที่เกิดจากชัตติยะวิवाหะ (equal-born) หรือเกิดจากผู้มีสายเลือดกษัตริย์ทั้ง 2 ฝ่ายด้วย หากเทียบกับโบราณราชประเพณีไทยก็จะเท่ากับหลักเรื่อง “อุกโตสุชาติ” ที่จำกัดความสำหรับเจ้านายที่ประสูติแต่พระมารดาที่เป็นเจ้า

ทั้งนี้ หากเจ้านายพระองค์ใดอภิเษกสมรสกับผู้ที่ไม่ใช่เชื้อพระวงศ์ แม้ว่าการสมรสอาจจะชอบด้วยกฎหมาย แต่ทายาทของทั้ง 2 พระองค์จะถูกตัดสิทธิจากการสืบราชสันตติวงศ์ของราชวงศ์นั้น เนื่องจากเป็นทายาทที่เกิดจากการสมรสต่างฐานันดร (morganatic marriage) ซึ่งปัจจุบันราชวงศ์ยุโรปที่ยังเหลือรอดก็เริ่มผ่อนปรนแนวคิดนี้โดยอนุญาตให้เจ้านายในพระราชวงศ์อภิเษกสมรสกับผู้มาจากตระกูลขุนนางหรือสามัญชนได้ ทั้งนี้ เป็นผลสืบเนื่องจากการล้มเลิกสถาบันพระมหากษัตริย์ขนานใหญ่ในยุโรปหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นต้นมา ทำให้จำนวนราชวงศ์ในยุโรปลดลงอย่างมีนัยยะสำคัญ

ในกรณีราชวงศ์อังกฤษ เดิมที่ไม่มีความเคร่งครัดในเรื่องชัตติยะวิवाหะนักเพราะปรากฏว่าพระมหากษัตริย์อังกฤษหลายพระองค์ก็ทรงเลือกที่จะอภิเษกสมรสกับสตรีที่เกิดในตระกูลขุนนาง เช่น พระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 4 ที่อภิเษกสมรสกับพระนางเอลิซาเบธ วู้ดวิลล์ (Elizabeth Woodville) พระเจ้าริชาร์ดที่ 3 กับพระนางแอนน์ เนวิล (Anne Neville) พระเจ้าเจมส์ที่ 2 กับพระนางแอนน์ ไฮด์ (Anne Hyde) ทั้งพระมเหสี 4 ใน 6 ของพระเจ้าเฮนรีที่ 8 ก็มีพื้นเพจากตระกูลขุนนางเป็นต้น แต่ก็มีลักษณะเป็นแนวปฏิบัติว่าพระราชวงศ์ควรอภิเษกสมรสกับพระราชวงศ์ด้วยกันเพื่อเหตุผลทางการเมืองเป็นสำคัญ

แนวคิดเรื่องชัตติยะวิवाหะเริ่มมีความเข้มข้นขึ้นในอังกฤษเมื่อราชบัลลังก์อังกฤษตกแก่ราชวงศ์ฮันโนเวอร์ ที่มีพื้นเพมาจากเยอรมันซึ่งค่อนข้างให้ความสำคัญกับแนวคิดชัตติยะวิवाหะ ในรัชกาลพระเจ้าจอร์จที่ 3 (George III) มีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยการอภิเษกสมรสของพระราชวงศ์ ค.ศ. 1772 (Royal Marriages Act 1772) ที่กำหนดให้การอภิเษกสมรสของบรรดาทายาทในพระเจ้าจอร์จที่ 2 ยกเว้นทายาทของเจ้าหญิงในราชวงศ์ที่ต้องไปอภิเษกสมรสกับพระราชวงศ์ต่างประเทศ ต้องขอพระบรมราชานุญาตของพระมหากษัตริย์อังกฤษ ผู้ใดฝ่าฝืน ไปอภิเษกสมรสโดยไม่ขอพระบรมราชานุญาต ให้การอภิเษกสมรสให้ตกเป็นโมฆะ⁷⁶ และทำให้ทายาทที่เกิดจากการสมรสดังกล่าว

⁷⁵ Arturo E Beeche, *The Grand Dukes* (Eurohistory & Kensington House 2010) vi-x, 24, 158.

⁷⁶ Royal Marriages Act 1772 sec 1

No descendant of his late Majesty, George Geo. 2. (other than the issue of princesses married, or who may marry into foreign families) shall be capable of contracting matrimony without the previous consent of his Majesty, his heirs, &c. signified under the great seal, declared in council, and entered in the Privy Council books. Every Marriage of any such descendant without such consent, shall be null and void.

เป็นบุตรนอกกฎหมาย ไม่สามารถสืบสิทธิทางมรดกรวมถึงการสืบราชสมบัติได้ แม้ว่าองค์ผู้มีสิทธิในพระราชบัลลังก์จะมีได้สูญเสียสิทธิในราชบัลลังก์เพราะเหตุแห่งการสมรสที่เป็นโมฆะก็ตาม⁷⁷

มูลเหตุของการตราพระราชบัญญัติฉบับนี้ สืบเนื่องจากบรรดาพระอนุชาของพระเจ้าจอร์จที่ 3 ลอบอภิเษกสมรสกับสตรีจากตระกูลขุนนางหรือหญิงม่าย⁷⁸ ขณะที่พระเจ้าจอร์จที่ 3 ถูกกำหนดให้ต้องอภิเษกสมรสกับเชื้อพระวงศ์ด้วยเป็นหน้าที่ของพระมหากษัตริย์⁷⁹ ซึ่งการที่พระราชวงศ์ชั้นสูงไปอภิเษกสมรสกับสามัญชนที่ผ่านประวัติการสมรสสร้างความขัดเคืองพระราชหฤทัยต่อพระเจ้าจอร์จที่ 3 อย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้ในคำปรารภของกฎหมายฉบับดังกล่าวซึ่งเน้นย้ำว่าการเลือกคู่อภิเษกสมรสของพระราชวงศ์มีความสำคัญต่อรัฐ⁸⁰ แม้กฎหมายจะได้บัญญัติโดยตรงในเรื่องการห้ามอภิเษกสมรสต่างฐานันดร เพราะการสมรสต่างฐานันดรไม่เป็นที่ยอมรับในระบบกฎหมายอังกฤษ⁸¹ แต่อิงจากบริบทแวดล้อมในขณะนั้นก็สังเกตเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติว่าด้วยการอภิเษกสมรสของพระราชวงศ์ ค.ศ. 1772 เป็นหนึ่งในความพยายามสงวนสายเลือดบริสุทธิ์ของราชวงศ์และกีดกันการอภิเษกสมรสต่างฐานันดรนั่นเอง ทั้งนี้ มีข้อสังเกตว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้ไม่มีผลผูกพันต่อองค์พระมหากษัตริย์และสมเด็จพระราชินีนาถ ดังจะเห็นได้จากกรณีสมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรียที่อภิเษกสมรสกับเจ้าชายอัลเบิร์ตแห่งแซ็กซ์-โคบูร์ก โกธา โดยไม่ต้องขออนุญาตจากผู้ใด⁸²

เนื่องจากการตราบทบัญญัติที่คลุมเครือของพระราชบัญญัติว่าด้วยการอภิเษกสมรสของพระราชวงศ์ ค.ศ. 1772 ทำให้มีนักกฎหมายยุคหลังตั้งข้อสังเกตถึงผลประหลาดที่จะเกิดขึ้นดังนี้

การที่กฎหมายกำหนดยกเว้นว่าทายาทของเจ้าหญิงที่ไปอภิเษกสมรสกับพระราชวงศ์ต่างชาติไม่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายฉบับนี้ ทำให้มีข้อพิจารณากรณีของสมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรีย ซึ่งพระนางก็เป็น “เจ้าหญิง” ในราชวงศ์ฮันโนเวอร์ และยังอภิเษกสมรสกับ “เจ้าชายต่างชาติ” คือ เจ้าชายอัลเบิร์ตแห่งแซ็กซ์-โคบูร์ก โกธา ซึ่งเป็นเจ้าชายเยอรมัน เชื้อสายของทั้ง 2 พระองค์ยังต้องตกอยู่

⁷⁷ ซัฟพล ไชยพร, ‘แนวพระราชดำริทางกฎหมายของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในการตรากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์พระพุทธศักราช 2467’ (2561) 36(2) วารสารกฎหมาย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 41, 77.

⁷⁸ ด เจ้าชายวิลเลียม เฮนรี ดยุกแห่งกลอสเตอร์และเอดินบะระ (Prince William Henry, Duke of Gloucester and Edinburgh) สมรสกับ มาเรียวอลโพล (Maria Walpole) ภรรยาของเอิร์ลที่ 2 แห่งวาลด์เกรฟ และเจ้าชายเฮนรี ดยุกแห่งคัมเบอร์แลนด์และสตราเทิร์น (Prince Henry, Duke of Cumberland and Strathearn) สมรสกับแอนน์ ฮอร์ตตัน (Anne Horton) ภรรยาของคริสโตเฟอร์ ฮอร์ตตัน.

⁷⁹ Bogdanor Vernon, *The Monarchy and the constitution* (Oxford University Press 1997) 55.

⁸⁰ ดู คำปรารภของ Royal Marriages Act 1772.

⁸¹ Bogdanor Vernon (เชิงอรรถ 79) 56.

⁸² TB Pugh and A Samuel, ‘*The Royal Marriages Act 1772; Its Defects and the Case for Repeal*’ (1994) 15(1) Statute Law Review 46, 51.

ภายใต้กฎหมายฉบับนี้หรือไม่⁸³ และในกรณีของสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ 2 ที่อภิเษกสมรสกับเจ้าชายฟิลิป ดยุกแห่งเอดินบะระ ซึ่งมีชาติกำเนิดเป็นเจ้าชายแห่งกรีซและเดนมาร์ก ก็มีข้อน่าพิจารณาในทำนองเดียวกัน

1. หากตีความว่าเชื้อสายของสมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรียไม่อยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติว่าด้วยการอภิเษกสมรสของพระราชวงศ์ ค.ศ. 1772 ย่อมเท่ากับว่าพระราชบัญญัติจะไม่มีผลผูกพันพระราชวงศ์อังกฤษในปัจจุบันเลย มากไปกว่านั้น เชื้อสายทายาทฝ่ายชายของพระเจ้าจอร์จที่ 2 ที่ปัจจุบันถือเป็นราชวงศ์ฝ่ายแคว้นฮันโนเวอร์⁸⁴ ถ้าจะอภิเษกสมรสต้องขอพระบรมราชานุญาตจากพระมหากษัตริย์อังกฤษด้วย เท่ากับว่าพระราชบัญญัติที่ตราโดยรัฐสภาอังกฤษกลับมีผลบังคับใช้ไปถึงพระราชวงศ์ต่างประเทศด้วย

2. หากตีความว่าเชื้อสายของสมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรียอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติว่าด้วยการอภิเษกสมรสของพระราชวงศ์ ค.ศ. 1772 โดยอาจจะมองว่าเพราะสมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรียทรงมีสถานะเป็นประมุขของราชวงศ์อังกฤษหรือเหตุผลอื่นใด แต่ก็ยังมีปัญหาการถกเถียงในการตีความอยู่ว่า ในกรณีที่เจ้าหญิงในพระราชวงศ์อภิเษกสมรสกับชาวอังกฤษ เชื้อสายของเจ้าหญิงพระองค์นั้น ๆ จะต้องขอพระบรมราชานุญาตในการสมรสหรือไม่ เช่น เชื้อสายของเจ้าหญิงแพทริเซียแห่งคอนน็อต (Princess Patricia of Connaught) พระราชชนัดดาในสมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรียที่อภิเษกสมรสกับอเล็กซานเดอร์ แรมซีย์ (Alexander Ramsay) นายทหารเรือชาวอังกฤษใน ค.ศ. 1919 เชื้อสายของเจ้าหญิงแมรี พระวรราชกุมารี (Mary, Princess Royal) พระราชธิดาในพระเจ้าจอร์จที่ 5 ที่อภิเษกสมรสกับเฮนรี ลาสเซลส์, เอิร์ลที่ 6 แห่งแฮร์วูด (Henry Lascelles, 6th Earl of Harewood) ขุนนางชาวอังกฤษ ใน ค.ศ. 1921 เจ้าหญิงมาร์กาเรต เคาน์เตสแห่งสโนว์ดอน (Princess Margaret, Countess of Snowdon) พระราชธิดาในพระเจ้าจอร์จที่ 6 ที่อภิเษกสมรสกับแอนโทนี อาร์มสตรอง โจนส์ (Antony Armstrong-Jones) ช่างภาพชาวอังกฤษ เป็นต้น

⁸³ C d'O Farran Farran, 'The Royal Marriages Act, 1772' (1951) 14(1) Modern Law Review 53, 53–63.

⁸⁴ ฮันโนเวอร์กับอังกฤษมีพระมหากษัตริย์ร่วมกันถึง 5 รัชกาล จนกระทั่งพระเจ้าวิลเลียมที่ 4 (William IV) เสด็จสวรรคตใน ค.ศ. 1837 ราชบัลลังก์อังกฤษถูกส่งต่อไปยังเจ้าหญิงอเล็กซานดรา วิกตอเรียแห่งเคนต์ (Princess Alexandrina Victoria of Kent) พระธิดาในเจ้าชายเอ็ดเวิร์ด ดยุกแห่งเคนต์และสเตรธเอิร์น (Prince Edward, Duke of Kent and Strathearn) ตามหลักสิทธิของบุตรหัวปี ขณะที่ราชบัลลังก์ฮันโนเวอร์ที่ใช้กฎหมายซาลิกถูกส่งต่อไปยังเจ้าชายแอร์นส์ เอากุสต์ ดยุกแห่งคัมเบอร์แลนด์และเทวียอตเดล (Prince Ernest Augustus, Duke of Cumberland and Teviotdale) พระอนุชาพระองค์ถัดมาในพระเจ้าวิลเลียมที่ 4 ซึ่งก็ทรงมีพระโอรสที่ต่อมาจะขึ้นครองราชย์เป็นพระเจ้าจอร์จที่ 5 แห่งฮันโนเวอร์ (George V of Hanover) ในฐานะ 1 ใน 2 พระราชนัดดาชายที่ขอบด้วยกฎหมายใน พระเจ้าจอร์จที่ 3 พระองค์และทายาทจึงยังต้องผูกพันต่อพระราชบัญญัติว่าด้วยการอภิเษกสมรสของราชวงศ์ ค.ศ. 1772 ที่ตราโดยรัฐสภาอังกฤษแม้จะไปครองบัลลังก์ฮันโนเวอร์แล้วก็ตาม.

อย่างไรก็ดี ในทางปฏิบัติ บรรดาพระบรมวงศานุวงศ์ทั้งอังกฤษและฮันโนเวอร์ที่สืบเชื้อสายจากพระเจ้าจอร์จที่ 2 ก็ยังคงขอพระบรมราชานุญาตจากพระมหากษัตริย์อังกฤษเรื่อยมา นอกจากนี้หลังรัชกาลสมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรียเป็นต้นมา พระมหากษัตริย์หรือสมเด็จพระราชินีนาถก็ทรงมีพระบรมราชานุญาตให้เจ้านายบางพระองค์อภิเษกสมรสกับสามัญชนได้ โดยพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์แรกที่อภิเษกสมรสกับสามัญชนและได้รับการขอพระบรมราชานุญาตโดยชอบคือเจ้าหญิงหลุยส์ (Princess Louise, Duchess of Argyll) พระราชธิดาในสมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรียซึ่งอภิเษกสมรสกับจอห์น มาร์ควิสแห่งลอร์น ซึ่งต่อมาเป็นดยุคที่ 9 แห่งอาร์กายล์ (John Campbell, 9th Duke of Argyll)⁸⁵ ตามมาด้วยเจ้าหญิงพระองค์อื่น ๆ ตามที่ได้อธิบายไว้ก่อนหน้านี้แล้ว

อย่างไรก็ดี การแต่งงานกับบุคคลที่เคยผ่านการสมรสมาแล้วเคยเป็นสิ่งต้องห้ามสำหรับสมาชิกราชวงศ์อังกฤษอยู่ เช่น กรณีพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 8 กับนางวอลลิส ซิมป์สัน แต่ต่อมา กฎเกณฑ์ดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไป หลังจากศาลสนจันท์แห่งอังกฤษเห็นชอบให้ผู้ที่ผ่านการหย่าร้าง สามารถเข้าพิธีสมรสอย่างถูกต้องตามหลักศาสนาได้อีกครั้งตั้งแต่ปี 2002⁸⁶ เจื่อนไขต่าง ๆ ที่มีผลต่อการมีพระบรมราชานุญาตก็เริ่มผ่อนปรนเรื่อยมาตามลำดับ ดังเห็นได้ชัดเมื่อสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ 2 มีพระบรมราชานุญาตให้ เจ้าชายชาร์ลส์ เจ้าชายแห่งเวลส์ (พระยศในขณะนั้น) อภิเษกสมรสกับคามิลลา ปาร์กเกอร์ โบวส์ (Camilla Parker Bowles) ซึ่งเป็นสามัญชนทั้งยังผ่านการหย่าร้างมาก่อนใน ค.ศ. 2005

ในที่สุด รัฐสภาได้มีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ ค.ศ. 2013 ที่กำหนดให้เฉพาะรัชทายาท 6 ลำดับแรกของการสืบราชสันตติวงศ์เท่านั้นที่ต้องขอพระบรมราชานุญาตในการอภิเษกสมรส และประกาศให้พระราชบัญญัติว่าด้วยการอภิเษกสมรสของพระราชวงศ์ ค.ศ. 1772 สิ้นผลบังคับใช้โดยสมบูรณ์⁸⁷ ทั้งนี้ ในกรณีรัชทายาท 6 ลำดับแรกอภิเษกสมรสโดยไม่ขอพระบรมราชานุญาตของพระมหากษัตริย์ ก็จะมีผลให้ทายาทของรัชทายาทพระองค์นั้นถูกตัดสิทธิในการสืบราชสันตติวงศ์ แต่การสมรสยังคงเป็นการสมรสที่ชอบด้วยกฎหมายอยู่⁸⁸ จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติ

⁸⁵ TB Pugh and A Samuel, (เชิงอรรถ 82), 50.

⁸⁶ BBC News ไทย, ‘กษัตริย์สำนักใด ที่สมาชิกราชวงศ์อังกฤษรุ่นใหม่เลิกปฏิบัติตาม?’ (BBC, 22 ตุลาคม 2561) <<https://www.bbc.com/thai/features-45933514>> สืบค้นวันที่ 22 พฤศจิกายน 2565.

⁸⁷ Succession to the Crown Act 2013 sec 3

... (1) The Royal Marriages Act 1772 (which provides that, subject to certain exceptions, a descendant of King George II may marry only with the consent of the Sovereign) is repealed...

⁸⁸ Succession to the Crown Act 2013 sec 3

Consent of Sovereign required to certain Royal Marriages...

ว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ ค.ศ. 2013 จะวางหลักการและบทบัญญัติรวมทั้งถ้อยคำที่รัดกุมชัดเจน และมีขอบเขตที่แน่นอนกว่าพระราชบัญญัติว่าด้วยการอภิเษกสมรสของพระราชวงศ์ ค.ศ. 1772 ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าการตราพระราชบัญญัติฉบับนี้น่าจะสอดคล้องกับเจตนารมณ์เกี่ยวกับความมั่นคงในการสืบราชสันตติวงศ์มากกว่า เพราะราชสำนักจะเข้าไปตรวจสอบความเหมาะสมของคู่สมรสเฉพาะในรัชทายาทลำดับที่เข้าใกล้ราชบัลลังก์อังกฤษและมีโอกาสสูงที่จะได้เสด็จขึ้นครองราชย์ในอนาคต โดยคู่สมรสคู่แรกที่ต้องขอพระบรมราชานุญาตตามกฎหมายฉบับนี้คือเจ้าชายเฮนรี ดยุกแห่งซัสเซกซ์ (Henry, Duke of Sussex) และเมแกน มาร์เคิล (Meghan Markle) ใน ค.ศ. 2018⁸⁹ ทั้งนี้ การขอพระบรมราชานุญาตข้างต้นก็นับเป็นการเสริมความมั่นใจที่จะได้ผู้ที่จะอภิเษกสมรสเข้าสู่ราชวงศ์ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมและได้รับการยอมรับของประชาชน

ประเด็นเรื่องการขอพระบรมราชานุญาตของพระมหากษัตริย์ในการอภิเษกสมรสของพระราชวงศ์ยังคงปรากฏอยู่ในหลายประเทศในยุโรป เช่น เบลเยียม⁹⁰ เดนมาร์ก⁹¹ ในบางประเทศอาจจะต้องขอความยินยอมขององค์กรรัฐองค์กรอื่นด้วย เช่น สวีเดนที่ให้พระบรมวงศานุวงศ์ที่จะ

(1) A person who (when the person marries) is one of the 6 persons next in the line of succession to the Crown must obtain the consent of Her Majesty before marrying...

(3) The effect of a person's failure to comply with subsection (1) is that the person and the person's descendants from the marriage are disqualified from succeeding to the Crown.

⁸⁹ Madeleine Luckel, 'Why Prince Harry Would Have to Get the Queen's Permission to Propose to Meghan Markle' (vogue, 15กุมภาพันธ์ 2560) <https://www.vogue.com/article/prince-harry-queens-permission-proposal-meghan-markle> สืบค้นวันที่ 26 พฤศจิกายน 2565.

⁹⁰ Constitution of Belgium art 85

The constitutional powers of the King are hereditary through the direct, natural and legitimate descent from H.M. Leopold, George, Christian, Frederick of Saxe-Coburg, by order of primogeniture.

The descendant mentioned in the first paragraph who marries without the King's consent or, in his absence, without the consent of those exercising the King's powers in cases provided for by the Constitution shall be deprived of his right to the crown.

Nonetheless, this right may be restored by the King or, in his absence, by those exercising the powers of the King in cases provided for by the Constitution, but only with the assent of both Houses.

⁹¹ §5 The Act of Succession 1953 (Denmark)

(1) Only children born in lawful wedlock are entitled to succeed to the throne.

(2) The King or the reigning Queen shall not marry without the consent of the Folketing.

(3) If a person who is entitled to succeed to the throne decides to marry without the King's or reigning Queen's consent, which shall be given during a meeting of the Council of State, he/she forfeits his/her right to succeed to the throne and so do his/her children born in lawful wedlock and their issue.

อภิเชกสมรสต้องขอพระบรมราชานุญาตของพระมหากษัตริย์และความยินยอมของรัฐบาล⁹² หรือเนเธอร์แลนด์ที่ให้การสมรสของพระบรมวงศานุวงศ์ต้องขอความยินยอมของรัฐสภา หากฝ่าฝืนก็ให้ยกเว้นจากการสืบราชสันตติวงศ์⁹³

ในกรณีเรื่องการขอพระบรมราชานุญาตของพระมหากษัตริย์เพื่อการอภิเชกสมรสของราชวงศ์ในระบบกฎหมายไทยไม่ได้บัญญัติในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายเกี่ยวกับการสืบราชสันตติวงศ์ แต่มีบัญญัติในกฎหมายที่เรียกว่าด้วยการสมรสพระราชวงศ์แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2475 โดยกำหนดให้พระบรมวงศานุวงศ์ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไปจะสมรสต้องนำความกราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตของพระมหากษัตริย์เสียก่อน⁹⁴ หากฝ่าฝืนทำการสมรสไปก็ให้ถอดเสียจากฐานันดรศักดิ์แห่งพระราชวงศ์⁹⁵ ซึ่งการถอดจากฐานันดรศักดิ์ดังกล่าวย่อมมีผลเป็นการถูกตัดสิทธิจากการสืบราชสันตติวงศ์โดยปริยาย เพราะระบบกฎหมายไทย ผู้ที่จะมีสิทธิในการสืบราชสันตติวงศ์ต้องเป็น “เจ้านายเชื้อพระบรมวงศ์” เท่านั้น อนึ่งเรื่องการสมรสของพระราชวงศ์ไทยในบางกรณี แม้จะได้รับพระบรมราชานุญาตโดยชอบ แต่ก็ยังคงมีผลเป็นการตัดสิทธิในการสืบราชสันตติวงศ์ เช่น การอภิเชกสมรสกับชาวต่างชาติ⁹⁶

⁹² The Act of Succession (Sweden) art 5

A prince or princess of the Royal House may not marry unless the Government has given its consent thereto upon an application from The King. Should a prince or princess marry without such consent, that prince or princess forfeits the right of succession for himself, his children and their descendants.

⁹³ Constitution of the Netherlands art 28

1. The King shall be deemed to have abdicated if he contracts a marriage without having obtained consent by Act of Parliament.

2. Anyone in line of succession to the Throne who contracts such a marriage shall be excluded from the hereditary succession, together with any children born of the marriage and their issue.

3. The two Houses of the States General (Parliament) shall meet to consider and decide upon a Bill for granting such consent in joint session.

⁹⁴ มาตรา 3 กฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสมรสพระราชวงศ์แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2475

พระราชวงศ์ตั้งแต่หม่อมเจ้าขึ้นไป ถ้าจะทำการสมรสกับผู้อื่น ท่านว่า ต้องนำความกราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเสียก่อน.

⁹⁵ มาตรา 5 กฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสมรสพระราชวงศ์แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2475

ถ้าพระราชวงศ์องค์ใดฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 3 และมาตรา 4 ไซ้ ท่านว่า ให้ถอดเสียจากฐานันดรศักดิ์แห่งพระราชวงศ์.

⁹⁶ มาตรา 11 กฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช 2467

เจ้านายผู้เป็นเชื้อพระบรมราชวงศ์ ถ้าแม้ว่าเป็นผู้มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งกล่าวไว้ข้างล่างนี้ไซ้ ท่านว่า ให้ยกเว้นเสียจากลำดับสืบราชสันตติวงศ์ ลักษณะที่กล่าวนี้ คือ

...(4) มีพระชายาเป็นนางต่างด้าว กล่าวคือ นางที่มีสัญชาติเดิมเป็นชาวประเทศอื่นนอกจากชาวไทยโดยแท้...

ในประเด็นเรื่องสายการสืบราชสันตติวงศ์ของอังกฤษมีข้อพิจารณาอีกประเด็นว่าเมื่อพระเจ้าจอร์จที่ 5 ประกาศเปลี่ยนชื่อราชวงศ์จากราชวงศ์แซ็กส์-โคบูร์กและโกธาเป็นราชวงศ์วินด์เซอร์ใน ค.ศ. 1917⁹⁷ และมีการออกพระราชบัญญัติถอดฐานันดรศักดิ์ 1917 (Titles Deprivation Act 1917) เพื่อถอดฐานันดรศักดิ์เจ้าชายแอร์นส์ เอากุสตุส มกุฎราชกุมารแห่งฮันโนเวอร์ (Ernest Augustus, Crown Prince of Hanover) พระราชปนัดดาในพระเจ้าจอร์จที่ 3 เจ้าชายคาร์ล เอ็ดเวิร์ด ดยุกแห่งแซ็กส์-โคบูร์ก และโกธา (Charles Edward, Duke of Saxe-Coburg and Gotha) พระราชนัดดาในสมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรียจากการเป็นพระบรมวงศานุวงศ์อังกฤษ⁹⁸ จึงมีข้อพิจารณาว่าในกรณีเช่นนี้จะมีผลให้พระประยูรญาติฝ่ายเยอรมัน เช่น ทายาทของเจ้าหญิงวิกตอเรีย พระวรราชกุมารี (Victoria, Princess Royal) พระราชธิดาพระองค์ใหญ่ในสมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรียที่อภิเษกสมรสกับพระเจ้าไกเซอร์ฟรีดริชที่ 3 แห่งจักรวรรดิเยอรมัน (Frederick III, German Emperor) รวมทั้งสายของพระราชวงศ์ที่ถูกถอดออกจากฐานันดรศักดิ์แห่งราชวงศ์อังกฤษตามพระราชบัญญัติถอดฐานันดรศักดิ์ 1917 จะยังมีสิทธิในการสืบราชสันตติวงศ์อังกฤษอยู่หรือไม่

ในความเห็นของผู้เขียน เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติลายลักษณ์อักษรกำหนดตัดสินสิทธิในการสืบราชสันตติวงศ์อย่างชัดเจน ทั้งพิจารณาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ การเปลี่ยนไปเชิญราชวงศ์สายอื่นขึ้นครองราชย์ก็มีขึ้นถึง 4 ครั้ง 2 ใน 4 เป็นเชิญพระราชวงศ์ต่างประเทศมาเป็นพระมหากษัตริย์ ได้แก่ ราชวงศ์สจวตที่เป็นสก็อตและราชวงศ์ฮันโนเวอร์ที่เป็นเยอรมัน ฉะนั้นการพยายามทำให้เป็นอังกฤษของราชวงศ์อังกฤษผ่านการออกพระบรมราชโองการเปลี่ยนชื่อราชวงศ์และพระราชบัญญัติกีดกันฐานันดรศักดิ์ 1917 ก็ไม่น่าจะเป็นเหตุให้เจ้านายที่ได้รับผลกระทบถูกตัดสินสิทธิในการสืบราชสันตติวงศ์ตามกฎหมาย ส่วนประชาชนจะยอมรับพระราชวงศ์ต่างชาติได้มากน้อยเพียงใด ขึ้นกับความยินยอมของรัฐสภา ซึ่งหากรัฐสภาไม่ยอมรับที่จะให้เจ้านายที่ได้ชื่อว่าเป็นคนต่างชาติครองราชบัลลังก์อังกฤษ รัฐสภาจะออกกฎหมายจำกัดไว้ก่อนเสียก็ได้

อย่างไรก็ดี ประเด็นปัญหาดังกล่าว ในทางปฏิบัติเกิดขึ้นจริงได้ยากเพราะจะเห็นได้ว่า เมื่อพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 3 เสด็จขึ้นครองราชย์ ในวันที่ 8 กันยายน ค.ศ. 2022 มีเชื้อสายของพระราชโอรสในพระเจ้าจอร์จที่ 5 อันมีสิทธิในการสืบราชสันตติวงศ์ถึง 62 ลำดับ ในจำนวนนี้เฉพาะสายของสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ 2 มีถึง 23 ลำดับ ฉะนั้นจึงเป็นที่มั่นใจได้ว่าลำดับการสืบราชสันตติวงศ์ก็ไม่น่าจะพ้นไปจากสายของพระเจ้าจอร์จที่ 5 เป็นแน่

⁹⁷ 'By the King. A Proclamation' (The London Gazette His Majesty's Stationery Office. 17 July 1917, 7119).

⁹⁸ 'Order in Council' (28 March 1919).

4.2 หลักข้อจำกัดในการนับถือศาสนา

ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ ค.ศ. 1701 กำหนดว่าเจ้านายพระองค์ใด นับถือนิกายโรมันคาทอลิก ให้การสนับสนุนศาสนจักรโรมันคาทอลิก หรืออภิเษกสมรสกับผู้ที่นับถือนิกายโรมันคาทอลิกหรือผู้ให้การสนับสนุนศาสนจักรโรมันคาทอลิก ให้ยกเว้นเสียจากการสืบราชสันตติวงศ์⁹⁹ ที่กฎหมายห้ามเช่นนี้ สืบเนื่องจากภูมิหลังทางประวัติศาสตร์อังกฤษที่มีความขัดแย้งเรื่องศาสนามานาน และมีการนองเลือดเพราะความขัดแย้งดังกล่าวหลายครั้ง ดังเช่นที่เกิดในรัชกาลพระเจ้าเฮนรีที่ 8 ที่ทรงนับถือนิกายแองกลิคันมีนโยบายปราบปรามผู้นับถือนิกายโรมันคาทอลิกอย่างรุนแรง สมเด็จพระราชินีนาถแมรีที่ 1 ที่ทรงนับถือนิกายโรมันคาทอลิกและมีการปราบปรามผู้นับถือนิกายโปรเตสแตนต์อย่างรุนแรง การที่มีพระมหากษัตริย์และสมเด็จพระราชินีนาถนับถือศาสนาต่างนิกายกลับไปมาส่งผลกระทบต่อความมั่นคงแน่นอนในชีวิตของประชาชนพอสมควร ด้วยเหตุนี้ พระราชบัญญัติว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์จึงกำหนดให้พระมหากษัตริย์จำต้องนับถือนิกายแองกลิคันเพื่อหลีกเลี่ยงให้เกิดประวัติศาสตร์ซ้ำรอยอย่างคราวรัชกาลสมเด็จพระราชินีนาถแมรีที่ 1 อีก นอกจากนี้ ผู้เขียนเห็นว่า การที่รัฐสภาอังกฤษกีดกันมิให้ผู้นับถือนิกายโรมันคาทอลิกเป็นไปเพื่อมิให้ชาติมหาอำนาจในภาคพื้นทวีปยุโรปที่พระมหากษัตริย์และจักรพรรดิดินแดนเหล่านั้นต่างนับถือนิกายโรมันคาทอลิกเข้ามาแทรกแซงกิจการภายในของอังกฤษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสเปนที่เคยพยายามแทรกแซงกิจการภายในอังกฤษในสมัยสมเด็จพระราชินีนาถแมรีที่ 1 และฝรั่งเศสที่ให้การสนับสนุนพระเจ้าเจมส์ที่ 2 และทายาทสายโรมันคาทอลิกของพระองค์ให้กลับมาครองราชย์ จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่รัฐสภาอังกฤษเลือกที่จะกำหนดให้พระมหากษัตริย์ต้องนับถือนิกายแองกลิคัน ซึ่งถือเป็นนิกายโปรเตสแตนต์ประเภทหนึ่ง

⁹⁹ Act of Settlement 1701 sec 2.

Provided always, and be it hereby enacted, That all and every person and persons, who shall or may take or inherit the said Crown, by virtue of the limitation of this present act, and is, are or shall be reconciled to, or shall hold communion with, the See or Church of Rome, or shall profess the popish religion, or shall marry a papist, shall be subject to such incapacities, as in such case or cases are by the said recited act provided, enacted, and established; and that every King and Queen of this Realm, who shall come to and succeed in the imperial Crown of this Kingdom, by virtue of this act, shall have the coronation oath administered to him, her or them, at their respective coronations, according to the act of Parliament made in the first year of the reign of His Majesty, and the said late Queen Mary, intituled, An Act for establishing the Coronation Oath, and shall make, subscribe, and repeat the declaration in the act first above recited mentioned or referred to, in the manner and form thereby prescribed.

หลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ ค.ศ. 1701 เคยมีกรณีที่มีพระบรมวงศานุวงศ์ลอบอภิเษกสมรสกับผู้ที่นับถือนิกายโรมันคาทอลิกเช่นเดียวกัน ดังปรากฏว่ารัชกาลพระเจ้าจอร์จที่ 3 เมื่อเจ้าชายจอร์จ เจ้าชายแห่งเวลส์ (พระยศในขณะนั้น) ลอบอภิเษกสมรสอย่างลับ ๆ กับมาเรีย แอนน์ ฟิตซ์เฮร์เบิร์ต (Maria Anne Fitzherbert) สามัญชนที่ผ่านการสมรส 2 ครั้ง ซ้ำยังนับถือนิกายโรมันคาทอลิก อย่างไรก็ดี การอภิเษกสมรสดังกล่าว ไม่ได้ผ่านการขอพระบรมราชานุญาตโดยชอบตามมาตรา 1 พระราชบัญญัติว่าด้วยการอภิเษกสมรสของพระราชวงศ์ ค.ศ. 1772 ทำให้การอภิเษกสมรสดังกล่าวตกเป็นโมฆะ และเจ้าชายจอร์จ เจ้าชายแห่งเวลส์ยังคงไม่เสียสิทธิในการสืบราชสันตติวงศ์ ต่อมาพระองค์ได้ขึ้นครองราชย์เป็นพระเจ้าจอร์จที่ 4 (George IV) ในวันที่ 29 มกราคม ค.ศ. 1820

อย่างไรก็ดี เมื่อกาลสมัยเปลี่ยนแปลงไป พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ก็ลดน้อยถอยลงไปตามลำดับ ประกอบกับราชสำนักเริ่มผ่อนปรนเรื่องเงื่อนไขการอภิเษกสมรสของพระราชวงศ์มากขึ้น พระราชบัญญัติว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ ค.ศ. 2013 มาตรา 2 จึงกำหนดว่าการสมรสกับผู้นับถือนิกายโรมันคาทอลิกไม่มีผลเป็นการถูกตัดสิทธิในการสืบราชสันตติวงศ์แต่ประการใด¹⁰⁰ แต่อังกฤษก็ยังคงยืนยันหลักการเรื่องพระมหากษัตริย์ต้องไม่นับถือนิกายโรมันคาทอลิกอยู่¹⁰¹

ตัวอย่างพระราชวงศ์ที่ทรงถูกตัดสิทธิในการสืบราชสันตติวงศ์เพราะทรงอภิเษกสมรสกับผู้นับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกและได้สิทธิกลับมาภายหลังคือกรณีของเจ้าชายไมเคิลแห่งเคนต์ (Michael of Kent) พระราชนัดดาในพระเจ้าจอร์จที่ 5 ที่อภิเษกสมรสกับ บารอนเนส มาร์รี คริสติน อันนา อักเนซ เฮดวิก อิดา ฟอน ไรบ์นิทซ์ (Baroness Marie-Christine Anna Agnes Hedwig Ida von Reibnitz) ซึ่งนับถือนิกายโรมันคาทอลิก ทำให้เจ้าชายไมเคิลถูกตัดสิทธิในการสืบราชสันตติวงศ์อังกฤษ ก่อนที่จะได้รับสิทธินั้นกลับคืนมาหลังการออกพระราชบัญญัติว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ ค.ศ. 2013

¹⁰⁰ Succession to the Crown Act 2013 sec 2

Removal of disqualification arising from marriage to a Roman Catholic

(1) A person is not disqualified from succeeding to the Crown or from possessing it as a result of marrying a person of the Roman Catholic faith.

(2) Subsection (1) applies in relation to marriages occurring before the time of the coming into force of this section where the person concerned is alive at that time (as well as in relation to marriages occurring after that time).

¹⁰¹ Neil Parpworth (เชิงอรรถ 68) 1078.

ทั้งนี้ ประเด็นเรื่องการเจาะจงศาสนาหรือนิกายที่พระมหากษัตริย์ต้องทรงนับถือ โดยอดีตรัฐราชาธิปไตยหรืออดีตราชาธิปไตยในยุโรป ไม่นิยมบัญญัติบังคับในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายนัก แต่ก็ปรากฏว่ามีลักษณะเป็นทางปฏิบัติอยู่แล้วว่าพระมหากษัตริย์หรือสมเด็จพระราชินีนาถต้องทรงนับถือศาสนาคริสต์ อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการจัดทำรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษรในศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา มีรัฐธรรมนูญบางประเทศในยุโรปที่กำหนดให้พระมหากษัตริย์หรือสมเด็จพระราชินีนาถต้องนับถือศาสนาคริสต์นิกายที่รัฐธรรมนูญกำหนด เช่น เดนมาร์ก¹⁰² นอร์เวย์¹⁰³ และสวีเดน¹⁰⁴ ที่เรียกร้องให้พระมหากษัตริย์หรือสมเด็จพระราชินีนาถต้องนับถือนิกายลูเทอรัน หรือกรณีสหราชอาณาจักรในอดีต เช่น เซอร์เบีย¹⁰⁵ บัลแกเรีย¹⁰⁶ โรมาเนีย¹⁰⁷ และมอนเตเนโกร¹⁰⁸ ที่กำหนดให้พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ต้องนับถือนิกายอีสเทิร์นออร์ทอดอกซ์ ซึ่งการบังคับให้พระมหากษัตริย์ต้องนับถือศาสนาใด ๆ

¹⁰² Constitution of Denmark sec 4.

The Evangelical Lutheran Church shall be the Established Church of Denmark, and as such, it shall be supported by the State.

¹⁰³ Constitution of Norway sec 4.

The King shall at all times profess the Evangelical-Lutheran religion.

¹⁰⁴ Act of Succession (Sweden) sec 4.

In accordance with the express provision of Article 2 of the Instrument of Government of 1809 that The King shall always profess the pure evangelical faith, as adopted and explained in the unaltered Confession of Augsburg and in the Resolution of the Uppsala Meeting of the year 1593, princes and princesses of the Royal House shall be brought up in that same faith and within the Realm. Any member of the Royal Family not professing this faith shall be excluded from all rights of succession.

¹⁰⁵ Constitution of Kingdom of Serbia (1901) art 41

The King and the members of the Royal House must belong to the Eastern Orthodox Religion.

¹⁰⁶ Tarnovo Constitution art 38.

The Bulgarian Prince and his descendants cannot profess any other faith, except the Orthodox. Only the first elected Bulgarian Prince, if he belongs to another faith, can remain in it.

¹⁰⁷ Constitution of Kingdom of Romania (1923) art 77.

The constitutional powers of the King are credited in the direct and legitimate descending line of His Majesty King Carlo I of Hohenzollern Sigmaringen, from male to male by the order of primogeniture and with the perpetual exclusion of women and their descendants. His Majesty's descendants will be raised in the Eastern Orthodox religion.

ทั้งนี้ มาตรา 82 ของรัฐธรรมนูญแห่งโรมาเนียฉบับ 1866 ก็บัญญัติไปในทำนองเดียวกัน.

¹⁰⁸ Constitution of Kingdom of Montenegro art 14.

The Prince Hospodar and his family must belong to the Eastern Orthodox religion.

นั้นยังมีปรากฏอยู่ในประเทศที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ เช่น ลาวสมัยราชอาณาจักร¹⁰⁹ ภูฏาน¹¹⁰ และไทย¹¹¹ อย่างไรก็ดี ไม่ปรากฏข้อบังคับเช่นว่านี้ในกลุ่มประเทศที่พระมหากษัตริย์ทรงนับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก แต่เป็นข้อสังเกตว่าน่าจะมีสภาพบังคับในรูปกฎหมายประเพณีหรือจารีตประเพณีในราชวงศ์อยู่เช่นเดียวกัน

4.3 คุณพินิจของรัฐสภา

สืบเนื่องจากอังกฤษถือหลักความเป็นสูงสุดของรัฐสภา โดยเป็นผลมาจากการต่อสู้ต่อรองแย่งชิงอำนาจระหว่างพระมหากษัตริย์กับรัฐสภาดำเนินมาหลายร้อยปี ทำให้ในที่สุดรัฐสภาจึงมีอำนาจค่อนข้างมากโดยจะแปรผกผันกับพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ที่จะลดน้อยถอยลงตามลำดับ

ในปัจจุบัน สามารถกล่าวได้อีกทางหนึ่งว่าการขึ้นครองราชย์ของพระมหากษัตริย์อังกฤษเป็นไปโดยความประสงค์ของรัฐสภา¹¹² เพราะพระมหากษัตริย์ทรงมีสิทธิในการสืบราชสันตติวงศ์โดยการออกกฎหมายโดยรัฐสภา รัฐสภาจะเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับองค์พระมหากษัตริย์ได้ตามความเหมาะสม ทำให้การขึ้นครองราชย์ของพระมหากษัตริย์อังกฤษมีความชอบธรรมทางประชาธิปไตยในเชิงรูปแบบระดับหนึ่งเพราะพระมหากษัตริย์เสด็จขึ้นครองราชย์โดยกระบวนการตามกฎหมายที่ผ่านผู้แทนปวงชนคือรัฐสภา

หลักการนี้จะต่างจากกลุ่มประเทศที่มีการประมุขรัฐธรรมนูญเป็นลายลักษณ์อักษรที่ถือหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ในบางประเทศที่กำหนดเรื่องกฎหมายว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ในรัฐธรรมนูญ การแก้ไขเพิ่มเติมก็ให้ใช้วิธีการเดียวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญซึ่งมี

¹⁰⁹ Constitution of Kingdom of Laos art 8.

The throne of Laos is the heritage of the Crown Prince or of the male descendants of King SISAVANG VONG, in accordance with the dynastic rules of devolution of the crown and the customary law of succession to the throne.

The King is the supreme head of the State.

His person is sacred and inviolable. He must be a fervent Buddhist.

¹¹⁰ Section 2 Constitution of Bhutan art 2.

2. The Chhoe-sid-nyi of Bhutan shall be unified in the person of the Druk Gyalpo. who, as a Buddhist, shall be the upholder of the Chhoe-sid.

¹¹¹ มาตรา 7 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก.

¹¹² แจ็ก ฮาร์วีย์, *การเมืองและการปกครองของอังกฤษ* (คณิน บุญสุวรรณ ผู้แปล, สำนักคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ 2523) 124.

การกำหนดวิธีการที่ย่างยากซับซ้อนกว่าการตราและแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติโดยทั่วไป เช่น กรณีของ เดนมาร์กที่กำหนดในรัฐธรรมนูญว่าการริเริ่มการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการสืบราชสันตติวงศ์ จะมาจากการที่รัฐสภาจะต้องผ่านร่างพระราชบัญญัติ (Bill) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับใหม่ (รวมทั้งกฎหมายว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์) และหากรัฐบาลประสงค์จะดำเนินการดังกล่าว ก็จะต้องมีการยุบสภาและเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภาชุดใหม่เพื่อลงมติใหม่ ซึ่งถ้าหากว่าร่างกฎหมาย ดังกล่าวผ่านการพิจารณาโดยที่มิได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมจากที่ประชุมรัฐสภาชุดใหม่ ภายใน 6 เดือน หลังจากนั้น จะต้องมีการลงประชามติโดยประชาชนผู้มีสิทธิว่าจะรับหรือไม่รับ โดยจะต้องผ่านเงื่อนไข ที่สำคัญสองประการคือ เสียงส่วนใหญ่เห็นชอบด้วย และเสียงขั้นต่ำที่เห็นชอบนั้นจะต้องไม่น้อยกว่า ร้อยละ 40 ของผู้มีสิทธิออกเสียง¹¹³ หลังจากนั้นต้องให้พระมหากษัตริย์ลงพระปรมาภิไธยก่อนที่จะ ประกาศใช้เป็นกฎหมาย หรือในบางประเทศก็กำหนดให้การตราและแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการสืบราชสันตติวงศ์เป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์โดยเฉพาะ เช่น ไทย¹¹⁴ หรือโอมาน เป็นต้น

5. บทสรุป

จากที่กล่าวไว้ข้างต้น ด้วยพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ การเมือง สภาพสังคมและระบบ กฎหมายล้วนส่งผลกระทบต่อกรก่อรูปร่างของกฎหมายเกี่ยวกับการสืบราชสันตติวงศ์อังกฤษ โดยจุดเปลี่ยนสำคัญมีขึ้นเมื่อมีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ ค.ศ. 1701 รวมทั้ง

¹¹³ Constitution of Denmark sec 88.

Should the Folketing pass a Bill for the purposes of a new constitutional provision, and the Government wish to proceed with the matter, writs shall be issued for the election of members of a new Folketing. If the Bill is passed unamended by the Folketing assembling after the election, the Bill shall, within six months after its final passage, be submitted to the electors for approval or rejection by direct voting. Rules for this voting shall be laid down by statute. If a majority of the persons taking part in the voting, and at least 40 per cent of the electorate, have voted in favour of the Bill as passed by the Folketing, and if the Bill receives the Royal Assent, it shall form an integral part of the Constitutional Act.

¹¹⁴ มาตรา 23 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ภายใต้บังคับมาตรา 21 การสืบราชสมบัติให้เป็นไปโดยนัยแห่งกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช 2467

การแก้ไขเพิ่มเติมกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช 2467 เป็นพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์โดยเฉพาะ เมื่อมีพระราชดำริประการใดให้คณะองคมนตรีจัดทำร่างกฎมณเฑียรบาลแก้ไขเพิ่มเติมกฎมณเฑียรบาลเดิมขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อมีพระราชวินิจฉัย เมื่อทรงเห็นชอบและทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว ให้ประธานองคมนตรีดำเนินการแจ้งประธานรัฐสภาเพื่อให้ประธานรัฐสภาแจ้งให้รัฐสภาทราบ และให้ประธานรัฐสภาลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้.

การตราพระราชบัญญัติเพิ่มเติมในสมัยต่อมาคือพระราชบัญญัติว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ ค.ศ. 2013 ทำให้การสืบราชสมบัติของพระมหากษัตริย์อังกฤษเป็นเรื่องที่ต้องมีกฎเกณฑ์ที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจนแน่นอนและค่อนข้างเคร่งครัด ทำให้กระบวนการสืบราชสันตติวงศ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ไม่มีช่องว่างสุญญากาศอำนาจอันเอื้อให้เกิดการต่อสู้แย่งชิงอำนาจดังในอดีต ดังจะเห็นได้จากช่วงเปลี่ยนผ่านจากรัชกาลสมเด็จพระราชินีนาถเอลิซาเบธที่ 2 สู่รัชกาลพระเจ้าชาร์ลส์ที่ 3 ที่เป็นไปด้วยเรียบร้อยต่อเนื่องตามขั้นตอนกระบวนการวิธีการทางรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ทำให้กระบวนการสืบราชสันตติวงศ์ของอังกฤษมีความมั่นคงแน่นอนและเข้มแข็ง ซึ่งก็เป็นหลักประกันได้ว่าอังกฤษจะมีผู้สืบทอดราชบัลลังก์ไม่ขาดสายทั้งยังมีคุณสมบัติที่ครบถ้วนเหมาะสมและมีความชอบธรรมทางประชาธิปไตยในเชิงรูปแบบเนื่องจากกระบวนการสืบทอดตำแหน่งพระมหากษัตริย์มาจากกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่ตราโดยออกโดยผู้แทนปวงชน ไม่ใช่เรื่องอำนาจทางข้อเท็จจริงหรือดุลพินิจโดยแท้ของผู้ใดผู้หนึ่ง และยังสอดคล้องกับหลักการความต่อเนื่องของตำแหน่งพระมหากษัตริย์ดังคำกล่าวที่ว่า พระมหากษัตริย์สวรรคตแล้ว ขอพระมหากษัตริย์ทรงพระเจริญยิ่งขึ้นไป (The King is dead, long live the King) นั่นเอง